

Sanna Järvenpää

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN MERKITYS
LASTENTARHANOPETTAJAN OHJAUSTYÖSSÄ

Sosiaalialan koulutusohjelma
2012

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN

MERKITYS LASTENTARHANOPETTAJAN OHJAUSTYÖSSÄ

Järvenpää, Sanna
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Joulukuu 2012
Ohjaaja: Frigren, Kirsi-Leena
Sivumäärä: 50
Liitteitä: 3

Asiasanat: lastentarhanopettaja, ohjaustyö, varhaiskasvatussuunnitelma, tutkimus

Opinnäytetyön aiheena oli selvittää, mitä lastentarhanopettajan ohjaustyö on, mitkä asiat siihen vaikuttavat ja varhaiskasvatussuunnitelmassa korostettujen arvojen näkyminen käytännön ohjaustyössä.

Työssä tutkittiin lastentarhanopettajan ohjaustyötä, siihen liittyviä ominaisuuksia ja haasteita. Lisäksi tutkimuksessa keskityttiin haastateltavien lastentarhanopettajien päiväkodin oman varhaiskasvatussuunnitelman arvojen käytännön toteutumiseen heidän ohjaustyössään. Tutkimusmenetelmänä käytettiin haastattelua, jossa kysyttiin avoimilla kysymyksillä vastauksia näihin kysymyksiin. Tutkimukseen osallistui kuusi lastentarhanopettajan nimikkeellä päiväkodissa työskentelevää henkilöä, joista kolme oli lastentarhanopettajaa, kaksi sosionomia (AMK) ja yksi sosiaalikasvattaja. Tutkimus osoitti, että suunnittelulla on suuri merkitys lasten ohjaustyöhön ja varhaiskasvatussuunnitelman arvoja toteutetaan käytännössä monipuolisesti lasten ehdoilla ja heidän lähtökohdistaan.

THE IMPORTANCE OF THE CURRICULUM GUIDELINES ON EARLY CHILDHOOD EDUCATION IN KINDERGATEN TEACHER'S GUIDANCE

Järvenpää, Sanna

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Social services

December 2012

Supervisor: Frigren, Kirsi-Leena

Number of pages: 50

Appendices: 3

Keywords: kindergarten teacher, guidance work, the national curriculum guidelines on early childhood education, thesis

The purpose of this thesis was to find out what kindergarten teachers guidance work is, which issues effects in it and how the values in the curriculum guidelines on early childhood education shows in kindergarten teachers guidance work.

This thesis examed kindergarten teacher's guidance work, which features and challenges is related to it. The thesis also focused on how the interviewed kindergarten teacher's kindergartens own curriculum guidelines on early childhood educations values shows in convention work. As a research method there were used interviews, where I asked with open questions answers to those research questions. In the thesis there were six kindergarten teachers who participated in interviews. Three of them were official kindergarten teachers, two of them were bachelors of social services and one of them was social breeder. The thesis shows that planning has a big importance in children's guidance and values of the curriculum guidelines on early childhood education were executed all-round and in children's level.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	LASTEN OHJAAMINEN PÄIVÄKODISSA.....	6
3	VARHAISKASVATUS PÄIVÄKODISSA	8
3.1	Varhaiskasvatuksen tavoitteet ja päämäärät	8
3.2	Varhaiskasvatussuunnitelma ja arvot.....	9
3.3	Varhaiskasvatusympäristö	10
3.4	Kasvattaja varhaiskasvatuksessa.....	12
3.5	Lastentarhanopettajan koulutus	13
3.6	Sosionomin (AMK) koulutus.....	14
3.7	Kasvatuskumppanuus	18
3.8	Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset.....	18
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	20
4.1	Tutkimuksen taustaa	20
4.2	Tutkimuksen tavoite ja tutkimustehtävät.....	21
4.3	Tutkimuksen kohdejoukko ja tutkimusmenetelmä	22
4.4	Tutkimusaineiston keruu.....	24
4.5	Tutkimusaineiston käsittely ja analysointi.....	26
5	TUTKIMUSTULOKSET.....	27
5.1	Tietoa tutkimustuloksista.....	27
5.2	Lastentarhanopettajan ohjaustyö.....	27
5.2.1	Lastentarhanopettajan ohjaustyön haasteet	29
5.2.2	Lastentarhanopettajan osaaminen ohjaustyössä	30
5.2.3	Ohjaustyöhön vaikuttavat asiat	31
5.3	Lastentarhanopettajana toimiminen ja koulutuksen vaikutus	33
5.4	Porin kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman arvojen käytännön toteutuminen ohjaustyössä.....	33
5.5	Päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelman arvojen käytännön toteutuminen ohjaustyössä.....	36
6	TARKASTELUA JA POHDINTAA	40
6.1	Tutkimustulosten tarkastelua	40
6.2	Työprosessin pohdintaa	42
6.3	Tutkimustehtävien ja tavoitteiden toteutuminen.....	43
6.4	Kehittämisideat ja – kohteet	44
	LÄHTEET.....	46
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Tutkin opinnäytetyönäni sitä, mitä ohjaustyö on ja miten varhaiskasvatussuunnitelmassa kirjatut arvot toteutetaan lastentarhanopettajan käytännön ohjaustyössä. Työ on laadullinen tutkimus ja tietoa aiheesta on kerätty haastattelemalla kuutta lastentarhanopettajaa ja tutkimalla aiheeseen liittyvää kirjallisuutta. Haastatteluun valitsin erilaisia lastentarhanopettajia.

Kiinnostus ohjaustyötä kohtaan on lähtenyt työelämän kautta, jossa itse olen opiskelujeni aikana toiminut lasten synttärjuhlien ohjaajana yli neljän vuoden ajan. Työssäni olen kohdannut monenlaisia haasteita sekä suuren lapsiryhmän ohjaamisessa, että tietyn yksilön ohjaamisessa. Tavoitteenani onkin nyt selvittää yleisesti ohjaustyön käsitettä, mitkä asiat siihen vaikuttavat ja miten erilaisia arvoja pystytään korostamaan käytännön ohjaustyössä. Jotta tulisin mahdollisimman hyväksi kasvatustieteen ammattilaiseksi, koin tärkeäksi tehdä opinnäytetyöni varhaiskasvatusta ja lasten ohjaamista koskevasta aiheesta.

Itselleni tällä opinnäytetyöllä on kehittämis- ja työelämämerkitys. Suoritan sosiaalipedagogisen lapsi- ja nuorisotyön vaihtoehtoiset opinnot. Opinnäytetyöni tein varhaiskasvatukseen liittyvästä aiheesta. Tavoitteenani on tutkia, mitä ohjaustyö on ja miten kunnan varhaiskasvatussuunnitelmassa ja päiväkodin omassa varhaiskasvatussuunnitelmassa esitetyt arvot toteutetaan ohjaustyössä ja mitkä seikat ohjaustyöhön vaikuttavat. Olen koonnut materiaalini lastentarhanopettajien haastatteluista ja tutkimistani teorialähteistä.

Tutkimukseni johtopäätöksenä pidän hyvän suunnittelun olevan pohja ja perusta kaikelle ohjaustyölle päiväkodissa. Lisäksi lastentarhanopettajilla on runsaasti hiljaista tietoa, jonka he ovat keränneet vuosien työkokemuksella ja jota he käyttävät tietämättään hyväksi lasten ohjaamisessa. Tämän vuoksi ymmärrän, että voi olla hankalaakin kertoa ohjaustyöstään haastattelussa. Työssäni nousee kuitenkin esille runsaasti esimerkkejä lastentarhanopettajan ohjaustyöstä ja arvojen käytännön toteutumisesta.

2 LASTEN OHJAAMINEN PÄIVÄKODISSA

Tutkimuksessani yksi olennainen osa liittyi lasten ohjaamisen taitoon ja haasteisiin. Lasten ohjaaminen päiväkodissa liittyy muun muassa toimintatuokioihin, kuten esimerkiksi askartelutuokioihin, liikuntatuokioihin, leikkituokioihin ja laulutuokioihin. Lisäksi päiväkodissa ohjataan lapsia sosiaalisissa tilanteissa, ruokailutilanteissa, taitojenkehittämistilanteissa, pukemistilanteissa ja muissa hoitopäivän aikana läpikäytyissä asioissa. Tutkimukseni antaa vastauksia lastentarhanopettajan lasten ohjaamisen taitoihin kaikissa edellä mainituissa tilanteissa. Lastentarhanopettaja ohjaa lapsia yksilöittäin ja ryhmissä koko lapsen hoitopäivän ajan.

Tuire Autio ja Satu Kaski ovat avanneet kirjassaan ”Ohjaamisen taito” (2005) liikuntaan ja leikkiin liittyen lapsen ikätasosta riippuen ohjeita lasten ohjaamiseen. Kirjan teoriaa voi näkökulmani mukaan soveltaa myös yleiseen lasten ohjaamiseen kaikissa tilanteissa.

Lapsen ikätasosta riippuen ohjaaminen on erilaista eri lasten kanssa. Lapsi liikkuu ja tekee omilla käsillään paljon, mikä on oppimistapana luonnollista. Aikuinen mahdollistaa lapselle nämä kokemukset heittäytymällä myös itse mukaan toimintaan. Ohjaaja ottaa vastuun lapsesta, pitää sylissä ja lohduttaa tarvittaessa, mutta osaa myös irtottaa otteensa ja antaa lapselle mahdollisuuden tehdä ja kokeilla itse. Tämä liittyy lasten ohjaamiseen myös päiväkodissa. (Autio & Kaski 2005.)

Lapsen toiminta koostuu päiväkodissakin suurimmalta osaltaan leikistä, joissa aikuisen ohjaamisen taito on tärkeässä roolissa tukemisen ja oikean ja väärän ohjaamisen kautta. Leikissä valintojen tekeminen ja tekemisen seurauksista oppiminen on lapselle jatkuva haaste. Oikein kanavoitu leikki auttaa lasta saamaan tietoa siitä, miten toimia erilaisissa tilanteissa ja tätä kautta lapsi ymmärtää myös asioiden merkityksen. Lisäksi leikissä opitaan erilaisia arkielämässä tarvittavia tunne- ja vuorovaikutustaitoja. Lapsi oppii ottamaan toiset huomioon ja toisaalta pitämään myös puolensa. (Autio & Kaski 2005.)

Kasvatuksellisessa liikunnanohjauksessa ohjaajan tulee havainnoida toteuttavaan suoritukseen, yksilön ominaisuuksiin ja vallitseviin olosuhteisiin liittyvät erityisvaatimukset. Huomioiva ohjaaja tekee myös jatkuvaa arviointia kyseisistä tekijöistä, sekä kannustaa ja opastaa lasta. (Autio & Kaski 2005.)

Kuten Aution ja Kasken mukaan liikuntatuokio, näkemykseni mukaan myös kaikkien tuokioiden pitäisi pyrkiä tarjoamaan lapselle elämyksiä ja onnistumisen kokemuksia. Lisäksi tuokioiden tulisi pyrkiä kehittämään lapsen valmiuksia hänen ikätasonsa vastaavaksi, jolloin vahvistetaan myös itseluottamusta, kehitetään sosiaalisia taitoja ja harjoitetaan vuorovaikutustaitoja. (Autio & Kaski 2005.)

Suunnittelutyöllä on suuri vaikutus ohjaamisen ja itse toiminnan onnistumiselle Aution ja Kasken mukaan. Lisäksi ohjaajan toiminnalla ja persoonalla on merkitystä, kuten myös olosuhteilla tilan ja välineiden puolesta. Lapsiryhmän ohjaaminen ilman hyvää ennakkovalmistautumista voi päätyä kaaokseen. (Autio & Kaski 2005.)

Haastattelin tutkimukseeni lastentarhanopettajia, jotka työskentelevät päiväkodissa. Haastattelun toinen teema, lasten ohjaaminen, on tärkeä osa lastentarhanopettajan työtä. Avaan myös ohjaajan roolia päiväkodissa Aution ja Kasken kirjan teorian viitoittamana.

Joillakin ohjaajilla on taito saada ryhmä toimimaan haluamallaan tavalla. Toisille se on kovan työn takana. Jokaisella ohjaajalla on kuitenkin osaamisessaan vahvoja alueita, jotka tekevät heistä taitavia ja päteviä. (Autio & Kaski 2005.)

Aution ja Kasken mukaan ohjaajan tärkeä ominaisuus on olla aito. Jokaisella ohjaajalla on oma persoonallinen ja ainutlaatuinen tapa olla vuorovaikutuksessa lasten kanssa ja ohjata ryhmää. Lapset vaistoavat epäaitouden, vaikka sen kuinka yrittäisi piilottaa. Päiväkodissa sama pätee varmasti myös lasten vanhempiin. (Autio & Kaski 2005.)

Ohjaajan tulee olla myös kannustava. Hyvä ohjaaja ottaa jokaisen lapsen kehitystason huomioon kannustaen jokaista. (Autio & Kaski 2005.) Tutkimuksessani keski-

tyin toisena olennaisena osana myös kunnan ja päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelman arvojen käytännön toteuttamiseen ja.

Aution ja Kasken mukaan hyvä ohjaaja on myös luotettava ja turvallinen. On olennaista, että lapset ja vanhemmat voivat luottaa ohjaajaan päiväkodissakin. Turvallisen ohjaajan merkki on myös siinä, että lapset tulevat mielellään päiväkotiin ja vanhemmat voivat turvallisesti jättää lapsensa sinne. Aution mukaan turvallisuudella tarkoitetaan kahdensuuntaista turvallisuutta: rakenteisiin ja suunnitteluun liittyvää turvallisuutta, sekä kasvatuksellista turvallisuutta. (Autio & Kaski 2005.)

Kuten Autio ja Kaski kirjassaan mainitsevat, että hyvä ohjaaja on luova. Tämä edellyttää ohjaajalta toiminnallista viisautta ja luottamusta omaan kokemukselliseen tietoonsa. Ohjaajan luovuus liittyy käytännön tilanteisiin, koska ohjaustilanne harvoin sujuu yksityiskohtaisten suunnitelmien mukaan. (Autio & Kaski 2005.)

3 VARHAISKASVATUS PÄIVÄKODISSA

3.1 Varhaiskasvatuksen tavoitteet ja päämäärät

Varhaiskasvatus on toinen olennainen osa tutkimustani, sillä haastattelin lastentarhanopettajia, jotka työskentelevät alle kouluikäisten lasten kanssa. Lisäksi haastattelin liittyy varhaiskasvatussuunnitelman arvojen käytännön toteuttamiseen. Tämän otsikon alla avaan varhaiskasvatusta käsitteineen.

Varhaiskasvatus on pienten lasten eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11). Tarvitaan vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten kiinteää yhteistyötä, kasvatuskumppanuutta, jotta perheiden ja kasvattajien yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden (Varhaiskasvatuksen työryhmä 2011).

Yhteiskunnan järjestämä, valvoma ja tukema varhaiskasvatus koostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. Se on suunnitelmallista ja tavoitteellista vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa, jossa lapsen omaehtoisella leikillä on keskeinen merkitys. Lähtökohtana on kasvatustieteelliseen, erityisesti varhaiskasvatukseen ja laaja-alaiseen, monitieteiseen tietoon ja tutkimukseen sekä pedagogisten menetelmien tuntemiseen perustuva kokonaisvaltainen näkemys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta. (Varhaiskasvatuksen työryhmä 2011; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11.)

Ammattitaitoinen henkilöstö on varhaiskasvatuksen keskeinen voimavara. Jotta varhaiskasvatus on laadukasta, on olennaista, että koko kasvatusyhteisöllä ja yksittäisellä kasvattajalla on vahva ammatillinen osaaminen ja tietoisuus. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11.)

Kansainväliset lasten oikeuksien määrittelemät sopimukset ovat arvopohjana myös suomalaiselle varhaiskasvatukselle. Neljä yleisperiaatetta lapsen ihmisarvon keskeisille arvoille ovat syrjintäkielto ja lasten tasa-arvoisen kohtelun vaatimus, lapsen etu, lapsen oikeus elämään ja täysipainoiseen kehittymiseen, ja lapsen mielipiteen huomioon ottaminen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 12.)

Muun muassa Suomen perusoikeussäännöksistä johdetaan varhaiskasvatuksen keskeiset periaatteet: *lapsen oikeus* turvallisiin ihmissuhteisiin, turvattuun kasvuun, kehittymiseen ja oppimiseen, turvattuun ja terveelliseen ympäristöön, jossa voi leikkiä ja toimia monipuolisesti, tulla ymmärretyksi ja kuulluksi ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti, saada tarvitsemansa erityistä tukea ja omaan kulttuuriin, äidinkieleen ja uskoon tai katsomukseen (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 12).

3.2 Varhaiskasvatussuunnitelma ja arvot

Tutkimukseni keskittyy lasten ohjaamisen lisäksi kunnan ja päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelman arvojen käytännön toteutumiseen, jonka puitteissa avaan varhaiskasvatussuunnitelman tarkoitusta ja tavoitetta.

Varhaiskasvatussuunnitelma on kehys lasten hoidon ja ohjaamisen sisältöön päiväkodeissa, johon sisällytetään keskeiset varhaiskasvatuksen linjaukset, arvot, toiminta-ajatus ja tavoitteet. Kunnan lisäksi päiväkodilla on oma varhaiskasvatussuunnitelma. Lisäksi jokaisella lapsella on oma henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, joka työstetään yhdessä vanhempien ja päivähoidon henkilökunnan kanssa. (Porin kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma 2011.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteena on edistää varhaiskasvatuksen yhdenvertaista toteutumista koko maassa, ohjata sisällöllistä kehittämistä ja luoda osaltaan edellytyksiä varhaiskasvatuksen laadun kehittämiseksi yhdenmukaistamalla toiminnan järjestämisen perusteita (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 7).

Sen vuoksi, että keskityn tutkimuksessani vain arvoihin, jotka määrittävät kunnan ja päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmassa, avaan myös arvojen teoriaa.

Kasvatuksen arvot muodostavat kasvatuskulttuurin ytimen ja perustan. Ne voidaan nähdä myös toiminnan lähtökohtina, joita työyhteisön jäsenet käyttävät ratkoessaan ongelmia, tehdessään valintoja, tai miettiessään uusia mahdollisuuksia. Joskus arvot ohjaavat toimintaa ilman, että yksilö tai yhteisö on tietoinen siitä. Tämä käy ilmi myös tutkimustuloksissani, jossa haastateltavat omistavat niin sanottua ”hiljaista tietoa” ohjaamiseen liittyen. Näin he huomaamattoman ohjaamisen taitojen lisäksi myös huomaamattaan korostavat joitakin arvoja lasten ohjaamisessa. (Karila, Alasuutari, Hännikäinen, Nummenmaa & Rasku-Puttonen 2006.)

3.3 Varhaiskasvatusympäristö

Lastentarhanopettajat, joita tutkimukseeni haastattelin, toimivat päiväkodissa joka on yksi varhaiskasvatusympäristö. Varhaiskasvatusympäristön kokonaisuus muodostuu fyysisistä, psyykkisistä ja sosiaalisista kokonaisuuksista. Siihen kuuluvat sitä varten rakennetut tilat, lähiympäristö, psyykkinen ja sosiaalinen ympäristö, materiaalit ja välineet. Leikkimään ja tutkimaan motivoivan kasvatusympäristön tulee olla myös turvallinen, joustava, muunneltava ja lapsen tasoinen, sekä vuorovaikutukseen mahdollistava kokonaisuus jossa lapsi voi ilmaista itseään. (Varhaiskasvatussuunnitel-

man perusteet 2005, 17.) Hyvä, toimiva ja rikas varhaiskasvatusympäristö luo lisäksi edellytyksiä vanhempien yhteistyöhön.

”Innostava ympäristö on lapselle mielenkiintoinen ja kannustaa häntä toimimaan ja ilmaisemaan itseään” (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 17). Innostava ja rauhallinen ympäristö toivottaa myös lapsen tervetulleeksi ja luo turvallisuuden tunnetta, jolloin lapsi mielellään ottaa osaa ympäristössä tapahtuvaan toimintaan ja vuorovaikutukseen siinä toimivan henkilöstön kanssa. Oma näkemykseni on, että myös visuaalisesti mielenkiintoa herättävä ympäristö luo edellytyksiä lapsen omalle ilmaisemiselle ja tuotokselle, sekä ympäristöön on helppo jäädä esimerkiksi hoidon ajaksi.

”Leikkiympäristön tietoinen luominen, ylläpitäminen ja uudistaminen ovat olennainen osa varhaiskasvatusta” (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 22). On lapsen edun mukaista, että leikkimisympäristö on esimerkiksi muokattavissa ja ottaa huomioon lasten erilaiset ja yleiset ajankohtaiset kiinnostuksen kohteet. Välineitä ja tiloja tulee olla riittävästi ja monipuolisesti, sekä mahdollisuuksien mukaan leikkiympäristö voidaan laajentaa myös päiväkodin lähiympäristöön ja luontoon. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005.)

Näkemykseni mukaan monipuolinen ja liikkumaan haastava ympäristö vahvistaa lapsen luonnollista liikkumisen halua. Tilojen tulisi mahdollistaa lapsille myös vauhdikas liikkuminen, jossa myös lapsen taiteellinen ilmaisu ja osaaminen voidaan tuoda esille.

Itse päivähoidon tarkoitus ja sen sisältö tavoitteineen määritellään lasten päivähoito-laissa. Lain mukaan päivähoidolla tarkoitetaan lapsen hoidon järjestämistä päiväkotihoidona, perhepäivähoitona, leikkitoimintana, tai muuna päivähoitotoimintana. Päiväkotihoidtoa voidaan järjestää tätä tarkoitusta varten varatussa tilassa, jota kutsutaan päiväkodiksi. Myös leikkitoimintaa ja muuta päivähoitotoimintaa voidaan järjestää tätä tarkoitusta varten varatussa tilassa. (Päivähoitolaki 451/1990, 1 §)

Tavoitteena päivähoidolla on tukea päivähoidossa olevien lasten koteja näiden kasvatustehtävässä ja yhdessä kotien kanssa edistää lapsen persoonallisuuden tasapainoista

kehitystä. Omalta osaltaan päivähoidon tulee tarjota lapselle myös jatkuvat turvalliset ja lämpimät ihmissuhteet, lapsen kehitystä monipuolisesti tukevaa toimintaa sekä lapsen lähtökohdat huomioon ottaen suotuisa kasvuympäristö. (Päivähoitolaki 451/1990, 1 §)

Laissa määritellään myös, että päivähoidossa lapsen iän ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti tulee yleinen kulttuuriperinne huomioon ottaen edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä, sekä tukea lapsen esteettistä, älyllistä, eettistä ja uskonnollista kasvatusta. Uskonnollisen kasvatuksen tukemisessa on kunnioitettava lapsen vanhempien tai holhoojan vakaumusta. (Päivähoitolaki 451/1990, 1 §)

Edistäessään lapsen kehitystä päivähoidon tulee lisäksi tukea lapsen kasvua yhteisvastuuseen ja rauhaan sekä ympäristön vaalimiseen. (Päivähoitolaki 304/1983, 2 a §)

3.4 Kasvattaja varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksen henkilöstö, tutkimuksessani lastentarhanopettajat, joita haastatelin, on moniammatillinen yhteisö, joka kunnioittaa lapsen, vanhempien ja toisten kasvattajien mielipiteitä. Kasvattajat kuuntelevat ja reagoivat lapsen tarpeisiin jakaen lapsen onnistumiset ja vastoinkäymiset kanssaan. Ammattitaitoinen henkilöstö osallistuu myös toimintaympäristön luomiseen ja kehittämiseen, päivittäen ja ylläpitäen omaa osaamistaan kasvattajana. Toimivan varhaiskasvatuksen työyhteisön jäsen on sitoutunut työyhteisön yhteisiin arvoihin, jotta kasvatuksen laatu on tasapainoista ja hyvää. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 16.)

Tutkimuksessani haastattelin lastentarhanopettajia. Kelpoisuusvaatimuksena lastentarhanopettajan tehtäviin on vähintään kasvatustieteen kandidaatin tutkinto, johon sisältyy lastentarhanopettajan koulutus, taikka sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, johon sisältyvät varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet opinnot sen laajuisina kuin valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädetään. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007.)

3.5 Lastentarhanopettajan koulutus

Tutkimukseeni osallistuneista vastaajista kolme on käynyt lastentarhanopettajan koulutuksen. Tänä päivänä yliopistosta valmistuu varhaiskasvatukseen erikoistuneita kasvatustieteen kandidaatteja. Koulutus antaa kelpoisuuden lastentarhanopettajan tehtäviin lasten päivähoidossa ja esiopetuksessa. (Opintoluotsin [www-sivut](#).)

Pääaineena koulutuksessa on kasvatustiede, josta koulutuksessa opiskellaan perus- ja aineopinnot. Muuten tutkinto koostuu kieli- ja viestintäopinnoista, varhaiskasvatuksen tehtäviin ja esiopetukseen ammatillisia valmiuksia antavista opinnoista, harjoitteleista ja sivuaineopinnoista. Opintojen sisältönä on mm. alle 3-vuotiaiden pedagogiikka, kuusivuotiaiden esiopetus ja varhaiserityiskasvatus. Opinnoissa käydään monipuolisesti läpi varhaiskasvatuksen eri osa-alueita yhteiskuntapolitiikasta, esiopetusperusteista ja taito- ja taideaineiden sisällöistä. (Turun yliopisto.)

Pätevyys luo edellytykset havainnoida ja arvioida lapsen kehitystä sekä aidossa yhteistyössä kotien kanssa pitkäjänteisesti suunnitella varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kehitysympäristöjä ja toteuttaa siten, että lapsilla on mahdollisuus vuorovaikutukseen vertaisryhmässä sekä oppimiseen ja leikkiin (Turun yliopisto).

Koulutuksesta saa valmiudet mm. erilaisten oppijoiden kohtaamiseen, perheyhteistyöhön, moniammatilliseen yhteistyöhön, toimimiseen erilaisissa varhaiskasvatuksen tiimeissä, luovaan ammatilliseen kasvuun, erilaisiin toimintamuotoihin pienten lasten kanssa, perehtymiseen lapsen kehityksen eri osa-alueisiin ja vaiheisiin ja lapsen kehityksen osa-alueiden ja vaiheiden tukemiseen kasvatuksen avulla (Turun yliopisto).

Lisäksi koulutuksessa on mahdollisuus sivuaineopintoihin, joihin kuuluu alkukasvatusta, erityispedagogiikkaa, kuvataidekasvatusta, käsityökasvatusta, liikuntaa, musiikkikasvatusta, terveystietoa, biologiaa ja matematiikkaa (Turun yliopisto).

Tehtäviin, joihin uuden lain mukaan vaaditaan kasvatustieteen kandidaatin tutkinto, on siirtymäsäännösten mukaan kelpoinen myös henkilö, jolla on aikaisempien säännösten mukaisesti suoritettu varhaiskasvatukseen suuntautunut kasvatustieteen kan-

didaatin tai maisterin tutkinto tai aikaisempi opistoasteinen lastentarhanopettajan tutkinto (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007, 24).

3.6 Sosionomin (AMK) koulutus

Lastentarhanopettajina työskentelee myös sosionomin (AMK) koulutuksen omaavia, joilla ei kuitenkaan ole esiopetuksen pätevyyttä. Haastatteluun osallistui kaksi sosionomia (AMK), joiden koulutusta olen avannut seuraavassa.

Varhaiskasvatuksen työryhmä on kerännyt Sosionomin (AMK) kompetenssit koulutuksen eri vaiheissa. Olen tehnyt tutkimukseni varhaiskasvatuksen näkökulmaa käyttäen, joten sosionomin (AMK) koulutuksen kompetensseista nostan esille varhaiskasvatuksen kompetenssit, jotka ovat seuraavat:

Eettisen osaamisen näkökulmasta sosionomi (AMK) osaa työskennellä ja toimia täysvaltaisena työyhteisön jäsenenä antaen ja vastaanottaen rakentavaa palautetta, omaa eettistä herkkyyttä ja osaa tunnistaa eettisiä ongelmia sekä soveltaa varhaiskasvatustyötä ohjaavia eettisiä periaatteita työssään, osaa tehdä lapsen ja perheen asemaa ja tarpeita näkyväksi ja kuuluvaksi yhteisöissä, ymmärtää lapsuuden ainutkertaisuuden ja hänen ammatillista toimintaansa ohjaa lapsilähtöisyyden periaatteet, on sitoutunut tasa-arvoiseen työskentelyyn monikulttuuristen ja erilaisten perheiden ja heidän lastensa kanssa, sekä huomioi ja osaa soveltaa tarkoituksenmukaisesti erilaisia arvoja lapsi- ja perhelähtöisessä työssä. (Varhaiskasvatuksen työryhmä 2011.)

Asiakastyöosaamisen puitteissa sosionomi (AMK) osaa havainnoida ja arvioida lapsen yksilöllisiä ja lapsiryhmän tarpeita sekä tukea ja ohjata heitä kasvuun, kehityksen ja oppimisen eri vaiheissa ja osaa huomioida erityisen tuen piirteet, toimii asiakkaiden kanssa vuorovaikutteisesti ja ymmärtää tasa-arvoisen vuorovaikutuksen merkityksen, osaa varhaiskasvatuksen keskeiset periaatteet huomioiden suunnitella, toteuttaa ja arvioida pedagogisesti kehittävää ja tavoitteellista toimintaa lapsille, tukee ja edistää lapsen omaehtoista leikkiä ja tarpeen mukaan ohjaa sitä, ymmärtää ja tukee lasta ja perhettä kasvatuskumppanuuden periaatteiden mukaisesti, huomioi lapsen

edun toiminnassaan ja tunnistaa myös riskitilanteessa elävät perheet ja lapset, sekä osaa varhaisen puuttumisen käytännössä. (Varhaiskasvatuksen työryhmä 2011.)

Sosiaalialan palvelujärjestelmän osaamisen näkökulmasta sosionomi (AMK) osaa soveltaa varhaiskasvatuksen, päivähoidon ja lastensuojelun asiakirjoja ja lainsäädäntöä sekä muuta tarvittavaa tietoa, ottaa työssään huomioon varhaiskasvatuksen, perhetyön ja lastensuojelun kansallisia ja alueellisia tarpeita, kykenee lapsi- ja perhetyön palvelujen muutostarpeiden tunnistamiseen ja palveluiden ja moniammatillisen osaamisen arviointiin ja kehittämiseen sekä tunnistaa uudenlaisia osaamisalueita yli ammattityön rajojen, pystyy kehittämään lapsi- ja perhetyön palveluohjausta yhdessä eri tahojen kanssa, sekä on sisäistänyt moniammatillisen, verkostomaisen työskentelevän ja periaatteet ja toteuttaa niitä käytännössä (Varhaiskasvatuksen työryhmä 2011).

Kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen on myös yksi kompetensseista. Tästä näkökulmasta sosionomi (AMK) tiedostaa ja soveltaa ammatillisessa toiminnassaan lapsi- ja perhepoliittisia periaatteita, ymmärtää ja osaa hyödyntää varhaiskasvatuksen ja perhetyön palvelujärjestelmää osana yhteiskunnallista kontekstia, tunnistaa lasten kulttuurin ja yhteisön ominaispiirteitä ja käyttää niitä ammatillisessa toiminnassaan, edistää lapsen ja vanhempien kuulluksi tuleamista, osallisuutta eri yhteisöissä ja ympäristöissä ja tukee lasta ja perhettä heidän mielipiteidensä esilletuomisessa, sekä vahvistaa ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista ja hyvää elämää yhteiskunnassa. (Varhaiskasvatuksen työryhmä 2011.)

Tutkimuksellisen kehittämisosaamisen näkökulmasta sosionomi (AMK) osaa arvioida ja kehittää varhaiskasvatuksen työkäytäntöjä ja menetelmiä, pystyy tekemään soveltavaa tutkimusta varhaiskasvatuksen ja perhetyön alueilla ja osaa soveltaa ja hyödyntää saatuja tuloksia käytäntöön, sekä osallistuu varhaiskasvatuksen aluekehitystyöhön ja vaikuttaa koulutuksen kehittämiseen (Varhaiskasvatuksen työryhmä 2011).

Lisäksi johtamisosaaminen on viimeisenä varhaiskasvatuksen kompetensseista. Tämän kompetenssin mukaan sosionomi (AMK) osaa toimia kasvatusyhteisön lähiesimiehenä, sekä edistää ja mahdollistaa kumppanuusperustaista kasvatusyhteistyötä

työyhteisöissä, verkostoissa ja vanhempien kanssa. (Varhaiskasvatuksen työryhmä 2011.)

Lastentarhanopettajan tehtäviin on kelpoinen myös henkilö, joka on ennen lain voimaantuloa suorittanut tehtävään soveltuvan, nykyistä sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkintoa edeltäneen ammattikorkeakoulututkinnon, tai aikaisemman opistoasteisen sosiaali- tai terveysalan ammatillisen tutkinnon. Aikaisemmista opistoasteisista tutkinnoista lastentarhanopettajan tehtäviin soveltuva on sosiaalikasvattajan tutkinto. Haastatteluuni osallistui yksi sosiaalikasvattaja. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2007, 24.)

Sosiaalipedagogiikan opinnot on lisäksi osa sosionomin (AMK) koulutusta ja suorittaessani sosiaalipedagogisen lapsi- ja nuorisotyön vaihtoehtoiset opinnot, nostan esille myös itse sosiaalipedagogiikan käsitettä varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Ammatillisesta näkökulmasta katsottuna sosiaalipedagogiikka on sosionomin (AMK) vahva osaamisalue.

”Sosiaalipedagogisen toiminnan yleisluonteiseksi tavoitteeksi voidaan määritellä tukea ihmistä eri elämänvaiheissa löytämään oma paikkansa yhteiskunnassa ja tulemaan yhteiskunnan toimintakykyiseksi jäseneksi” (Nivala 2007, 77). Sosiaalipedagogiikka siis tarkastelee, miten ihminen ja hänen sosiaalisen ympäristönsä suhteet kehittyvät. Se pyrkii löytämään mahdollisuuksia, miten tukea, ehkäistä ja olla apuna kehittämässä yksilöä ja hänen toimintatavassaan ilmeneviä ongelmia. Sosiaalipedagogiikassa toteutetaan myös kasvatuksellista toimintaa parhaan mahdollisen kehityksen aikaansaamiseksi. (Nivala 2007, 78.)

Sosiaalipedagogiikan peruskäsitteitä ovat muun muassa yhteiskunnallinen subjektivisuus, yhteiskunnallinen toimintakyky, sosiaalinen toimintakyky, elämänhallinta, yhteisöllisyys, toiminnallisuus, elämyksellisyys, vuorovaikutus, dialogisuus ja pedagoginen suhde. Niin ikään sosiaalipedagogiikan peruskäsitteisiin kuuluu myös luovuus, osallistuminen, itsensä toteuttaminen, elämäntapa, yhteiskunnallinen identiteetti, osallisuus, tietoisuuden herättäminen, aktivointi, itseapua auttaminen, integraatio, emansipaatio ja täysivaltaisuus. Käsitteiden käytäntöön tuominen ja niiden tukeminen ovat sosionomin (AMK) osaamisaluetta, joista kaikista on näkemystäni

mukaan hyötyä myös varhaiskasvatuksessa. Juha Hämäläisen (1999) mukaan sosiaalipedagogiikkaan kuuluvien ja edellä mainittujen käsitteiden sisältöön kuuluvat itse-tietoisien yhteiskunnan jäsenenä olemista, kriittisen ja vastuullisen suhteen luomista siihen yhteiskuntaan, jossa elää ja johon kuuluu, kykyä ylläpitää ja edistää omaa ja läheisten elämisen laatua ja elämänhallintaa alati muuttuvassa yhteiskunnallisessa todellisuudessa, kykyä ylläpitää ihmissuhteita, ottaa toisia ihmisiä huomioon ja toimia yhteisön jäsenenä, sekä valmiutta selviytyä itsenäisesti elämänkaaren eri vaiheisiin kuuluvista kehitystehtävistä. Nämä kehitystehtävät ovat muun muassa riittävä toimeentulo, ihmissuhteet, työ, koulutus, edunvalvonta, palvelut, harrastustoiminta. (Hämäläinen 1999.)

Lisäksi sosiaalipedagogiikkaan kuuluvat toimintaperiaatteet, jotka ovat ihmisen kykyä rakentaa identiteettiään, vastavuoroisessa suhteessa olemisen osaamista, jossa suhteen osapuolet vaikuttavat toisiinsa ja edistävät toisissaan muutosta, kahden subjektin (yksilön) vuorovaikutusta ja kommunikointia, inhimillistä kasvua tietoisesti rakentava vuorovaikutussuhde, ihmisen henkistä aktiivisuutta korostavia inhimillisiä ominaisuuksia, ihmisen elämänkaaren tapahtumat ja valinnat, miten yksilö mieltää itsensä yhteiskunnan jäsenenä, yksilön ja yhteiskunnan välinen suhde, ongelmien syiden tiedostaminen ja mahdollisuudet, joita yksilöllä on vaikuttaa omaan elämänkulkuunsa ja elinoloihinsa, yhdessä toisten ihmisten kanssa, yksilön tai ryhmän kiinnittymistä yhteiskuntaan ja sen toimintajärjestelmiin, vapautuminen holhouksesta, sekä oman elämän subjektiivutta, oikeutta ja kykyä määrätä omista asioista. Kykyä tehdä ratkaisuja, jotka suuntaavat omaa elämäntulkua. (Hämäläinen 1999.)

Näkemykseni mukaan sosiaalialan palvelujärjestelmän tuntemisen lisäksi sosionomi (AMK) osaa kohdata päiväkodissa vanhempia ja perheitä. Sosiaalipedagogiikkaan liittyen koko elämänkaaren tukeminen auttaa meitä ymmärtämään perheiden tilanteita ja huolia, jolloin käsitykseni mukaan myös kasvatuskumppanuus lapsen edun mukaisesti on hedelmällistä.

3.7 Kasvatuskumppanuus

Kasvatuskumppanuus on esimerkiksi varhaiskasvatuksen, koulun, lastensuojelun, perhekeskuksen tai vapaa-ajan ympäristön ammattilaisen yhteistyötä lapsen vanhempien kanssa. Kasvatuskumppanuus on lapsen huolenpitoa, etujen ja oikeuksien edistämistä yhteisymmärryksessä kasvun, kehityksen ja huolenpidon nimissä. Sen erityisiin tehtäviin kuuluu lapsen erityisen tuen, avun ja suojelun tarpeen tunnistaminen ja siinä auttaminen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005.)

”Kasvatuskumppanuudessa kohtaavat vanhempien ja henkilöstön sitoutunut toiminta, jossa keskinäinen luottamus, tasavertaisuus ja kunnioitus luovat hyvät edellytykset” (Lastentarhanopettajan ammattietiikka 2005). Kasvatuskumppanuus on kirjattuna varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2005).

Lapsen tarpeet ovat lähtökohtana kasvatuskumppanuudelle, jossa yhdistyvät vanhempien ja varhaiskasvatuksen kasvattajien tiedot ja kokemukset – lapsen kaksi tärkeintä tahoa. Yhteistyö ja keskustelu kasvattajien ja vanhempien välillä, esimerkiksi arvoista, näkemyksistä ja vastuista, on välttämätöntä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005.)

Päiväkodin henkilöstö on vastuussa yksikön varhaiskasvatussuunnitelmasta ja on koko kasvatusyhteisön yhdessä laatima. On suotavaa, että vanhemmilla on mahdollisuus vaikuttaa suunnitelman sisältöön ja sen arviointiin muiden vanhempien kanssa, jolloin suunnitelma palvelee kaikkia sitä koskevia. Osa varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisesta, sekä hyvää kehittämistä on lisäksi vanhempien ja lasten arvioinnit suunnitelman arvojen toteutumisesta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005.)

3.8 Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset

Valtioneuvoston vuonna 2002 päätetyt varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset sisältyvät hyväksyttyyn sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelmaan vuosille 2000-2003. Siihen on koottu suomalaisen varhaiskasvatuksen keskeiset periaatteet, sekä kehittämisen painopisteet.

Hoidon, kasvatuksen ja opetuksen tulisi muodostaa hyvä kokonaisuus tukien joustavasti lapsen yksilöllisiä kehityspiirteitä. Linjauksissa selvitetään, mitä varhaiskasvatus on, mitä palveluita se pitää sisällään ja mitkä ovat varhaiskasvatuksen periaatteet. Linjauksissa painotetaan myös vanhempien ja henkilöstön kasvatuksellista kumppanuutta. (Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset 2002.)

Linjauksen mukaan varhaiskasvatus on lapsen kasvatuksellista vuorovaikutusta hänen eri elämäntilanteissaan ja sen tavoitteena on edistää lapsen tervettä kasvua, kehitystä ja oppimista. Yhteiskunnan tarjoamat varhaiskasvatuspalvelut tukevat lapsen kotikasvatusta. Lisäksi suomalainen varhaiskasvatus perustuu Yhdistyneiden Kansakuntien Lapsen oikeuksien sopimukseen, perussäännöksiin, sekä muuhun kansalliseen lainsäädäntöön. (Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset 2002.)

Lapsilla on muun muassa oikeus turvattuun elinympäristöön, hoitoon, huolenpitoon, kasvuun ja oppimiseen huolimatta hänen asuinpaikastaan tai taustastaan. Varhaiskasvatuksen suunnittelussa huomioon otetaan etninen, sekä sukupuolten välinen tasa-arvo ja sen toteutuminen. Myös leikki on lapsen keskeinen toimintamuoto, jolloin varhaiskasvatukseen on tarjottava siihen monipuolisia mahdollisuuksia. Sen kautta myös kasvu- ja oppimisympäristö tulee olla soveltuva lapsen fyysisille, psyykkisille, tiedollisille ja sosiaalisille ominaisuuksille. (Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset 2002.)

Varhaiskasvatuksen henkilöstössä korostuu moniammatillisuus, yhteistyö lapsen ja hänen verkostonsa kanssa, sekä ammattitaitoisuuden voimavara. Henkilöstö on yhteistyökykyistä ja tunnistaa lapsen erityisen tuen tarpeen. Lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen jatkuvuuden turvaaminen on henkilöstön tehtävä, tukien vanhemmuutta, ja ollen yhteistyössä muun sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa. (Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset 2002.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

4.1 Tutkimuksen taustaa

Tutkimuksen taustana on pitkäaikainen kiinnostus lapsi- ja nuorisotyöhön. Etenkin lasten kasvatus- ja ohjaustyö on ollut mielenkiinnon kohteena monia vuosia, johon sain nostetta tämänhetkisestä työstäni lasten synttärjuhlien ohjaajana. Olen törmännyt työssäni monenlaisiin haasteisiin liittyen niin suuren lapsiryhmän ohjaamiseen, kuin yhdenkin lapsen ohjaamiseen. Niinpä tulevana kasvattajana näen tärkeäksi tutkia sitä, mitkä asiat ohjaustyöhön vaikuttavat ja miten se on mahdollisimman käytännöllistä sekä ohjaajana olevan kasvattajan, että lapsen näkökulmasta.

Alati muuttuvassa ympäristössä varhaiskasvatuksen kasvattajan rooli lapsen elämässä on suurentunut ja siihen on kiinnitettävä yhä enemmän huomioita. Itselläni on suuri kiinnostus kasvaa ammattilaisena mahdollisimman päteväksi kasvattajaksi, johon lapsen on helppo turvautua. Koen siis tutkimukseni olevan suuri oppimismahdollisuus itselleni.

Valitsin haastattelujeni kohdejoukoksi lastentarhanopettajia, sillä heidän työnsä on kiinnostanut ja inspiroinut minua opiskelutaipaleeni alusta asti. Pyrin itse valmistuttuani työskentelemään lasten kanssa, mahdollisesti juuri päiväkodissa. Lastentarhanopettajan työ on kiinnostanut minua aina ja olenkin suorittanut varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan vaihtoehtoiset opinnot.

Aloin suunnitella työtäni varhaiskasvatuksen alueelta, jotta tarvittavat opintopisteet täyttyisivät lastentarhanopettajan kelpoisuuden saamiseksi. Lisäksi alle kouluikäiset lapset ja heidän kanssaan työskentelevän henkilökunnan työ ovat lähinnä kiinnostuksenkohdettani.

Otin yhteyttä ensin Porin varhaiskasvatuspäällikköön, jolta hankin tutkimusluvan opinnäytetyölleni. Sain myöntävän vastauksen toukokuussa 2012 (Liite 3), jolloin aloin työstää teoriaa tutkimukseeni. Tutustuin Porin kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaan ja nostin sieltä esille Porin kaupungin arvoja päivähoitoon liittyen. Lisäksi

tutustuin lastentarhanopettajan koulutukseen ja otin selvää, mitä vaaditaan lastentarhanopettajalta, joka työskentelee päiväkodissa.

Otin yhteyttä niihin porilaisiin päiväkoteihin, joiden varhaiskasvatussuunnitelmat näkyivät laajasti heidän nettisivuillaan, jotta pystyn ennen haastatteluja tutustumaan tähän tutkimukseeni kannalta tärkeään teoriaosaan jo ennen haastatteluja. Ilokseni sain hyvän vastaanoton ja pääsin haastattelemaan tarpeeksi montaa lastentarhanopettajaa.

4.2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimustehtävät

Tavoitteenani oli saada tietoa lasten ohjaamisesta erilaisissa tilanteissa ja siitä, miten lastentarhanopettajat huomioivat ohjaustyössään varhaiskasvatussuunnitelmassa linjattuja arvoja. Tavoite on tärkeä siksi, että niitä selvittäessä saamme arvokasta tietoa siitä, mitä lastentarhanopettajan ohjaustyö on, mitä siinä tulisi ottaa huomioon erilaisissa tilanteissa, mitä osaamista ohjaustyö vaatii ja miten näiden arvojen toteuttaminen näkyy käytännön työssä. Itselleni tavoite on myös tärkeä, sillä kasvatan näin omaa ammatillisuuttani tulevana kasvattajana ja pohjustan matkaani esimerkilliseksi kasvatuksen ammattilaiseksi.

Tutkimustehtävät tässä opinnäytetyössä:

- Mitä lastentarhanopettajan ohjaustyö on?
- Mitkä asiat lastentarhanopettajan ohjaustyöhön vaikuttavat?
- Miten Porin kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman arvot näkyvät lastentarhanopettajan ohjaustyössä?
- Miten päiväkodin oman varhaiskasvatussuunnitelman arvot näkyvät lastentarhanopettajan ohjaustyössä?

Pääasialliset tutkimustehtävänäni tässä opinnäytetyössä oli selvittää, mitä lastentarhanopettajan ohjaustyö on ja mitkä asiat siihen vaikuttavat. Tutkimustehtävänäni on lisäksi selvittää, miten Porin kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman ja päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelman arvot näkyvät lastentarhanopettajien ohjaustyössä. Ra-

jasin tutkimukseni teoriaksi ja pohjaksi Porin kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman ja haastateltavan päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelman.

Erityinen kiinnostuksen kohteeni on se, mitä lastentarhanopettajan ohjaustyö on erilaisissa tilanteissa alle kouluikäisten lasten kanssa. Minua kiinnostaa myös miten ohjaustyö päiväkodissa eroaa yhtä lasta ohjattaessa ja koko lapsiryhmää ohjattaessa. Lisäksi selvitän mitä asioita lastentarhanopettajan tulisi ottaa huomioon lasta ja lapsiryhmää ohjattaessa, mitkä asiat vaikuttavat heidän ohjaustyöhönsä, ja minkälaista osaamista lasten ohjaaminen vaatii.

Kattavan tiedon saamiseksi otan haastatteluissa esille myös haastateltavien lastentarhanopettajien koulutuksen, siihen kuuluvan osaamisen ja mitä edellytyksiä ohjaustyö päiväkodissa vaatii, sillä kuten teoriaosuudestani käy ilmi, lastentarhanopettajana päiväkodissa voi toimia kasvatustieteen kandidaatin tutkinnon omaavien henkilöiden lisäksi sosionomeja (AMK) ja sosiaalikasvattajia. Lisäksi sivuutan haastattelussani myös sitä, mitä lisää haastateltavat olisivat kaivanneet koulutukseltaan ohjaustyön näkökulmasta.

Tutkimukseni kannalta oli myös tärkeää selvittää, miten Porin varhaiskasvatussuunnitelmassa näkyviä arvoja toteutetaan käytännön työssä lapsia ohjattaessa, ja mitä lastentarhanopettaja konkreettisesti tekee korostaessaan esimerkiksi erilaisuuden hyväksymistä, myönteisyyttä, asiakaslähtöisyyttä, luottamuksellisuutta ja sosiaalisuutta.

Selvitin myös, miten haastateltavien lastentarhanopettajien oman päiväkodin arvoja toteutetaan käytännön työssä lapsia ohjattaessa ja mitä he konkreettisesti tekevät samalla tavalla korostaessaan siellä näkyviä arvoja. Pyrin keräämään tutkimukseeni myös tavallisia käytännön esimerkkejä.

4.3 Tutkimuksen kohdejoukko ja tutkimusmenetelmä

Kohdejoukoksi valitsin porilaisia lastentarhanopettajia, sillä he ovat ammattilaisia omassa työssään. Lisäksi tein valintani tiettyjen päiväkotien kohdalla sillä perusteella, miten varhaiskasvatussuunnitelma ja toiminta-ajatus näkyivät riittävän selkeästi

heidän nettisivuillaan, jotta pääsin tutustumaan siihen ennen haastatteluja ja tekemään haastattelupohjan osaltaan siellä näkyvien arvojen ympärille. Olen ennen haastatteluja tutustunut lisäksi lastentarhanopettajan työhön ja Porin kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaan. Kuten kerroin, ottaessani yhteyttä potentiaalisiin haastateltaviin, oli vastaanotto positiivinen ja kannustava, joka osaltaan lisäksi motivoi minua tutkimustani tehdessä.

Koin parhaakseni suorittaa tutkimukseni aineiston keruun haastattelemalla kohdejoukkoa henkilökohtaisesti, sillä uskon sen auttavan saamaan tuloksiin lastentarhanopettajien oikean mielipiteen ilman väärän tulkinnan vaaraa. Lisäksi henkilökohtaisella haastattelulla pääsen kysymään lisäkysymyksiä tarpeen tullen, jotta tutkimustuloksesta tulee tarvittavan kattava.

Haastateltavien nimiä ja päiväkodin nimiä en mainitse tutkimuksessani, vaan tulokset viittaavat yleisiin kokemuksiin lastentarhanopettajan ohjaustyöstä. Haastattelun kohdejoukossa oli mukana lastentarhanopettajia, sosionomeja (AMK) ja sosiaalikasvattaja. Yhteensä haastateltavia oli kuusi. Opinnäytetyösuunnitelmassani suunnittelin haastattelevani seitsemää lastentarhanopettajaa, mutta heitä ollessa kuusi, pyrin saavani monipuolisempaa tietoa.

Tutkimusmenetelmänä koin kvalitatiivisen menetelmän, haastattelun, olevan sopivin vaihtoehto. Haastatteluni koostui avoimista kysymyksistä, jotka antoivat haastateltajalle tilaa kertoa asiasta laajasti omilla kokemuksillaan ja mielipiteillään. Haastattelujen aikana kysyin lisäksi paljon lisäkysymyksiä, jotka olivat välttämättömiä tutkimukseni kannalta.

Itse haastattelu menetelmänä on yksi käytetyimpiä tiedonkeruutapoja (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Haastattelussa tutkija ja haastateltava ovat keskenään vuorovaikutuksessa ja keskustelevat enemmän tai vähemmän johdonmukaisesti ja järjestelmällisesti siitä aiheesta, joka on tutkimuksen kannalta olennaista. Haastattelun idea on, että siinä saadaan ”syvällisempää” tietoa henkilökohtaisesti ihmiseltä itseltään häntä koskevasta, tai muusta asiasta. Itse sana syvällinen haastattelun kannalta on silti käytettäessä usein virheellinen, sillä se saa helposti aikaan vaikutelman paremmasta tutkimustuloksesta esimerkiksi kvantitatiivisiin tutkimuksiin verrattuna.

Haastattelun aikana voidaan toki saada perusteellista ja monipuolista tietoa aiheesta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Haastattelutyypinä käytin avoimen haastattelun ja teemahaastattelun välimuotoa, jossa haastatteli on keskustelukumppani, joka ohjaa keskustelua tarvittaessa takaisin varsinaiseen aiheeseen. Minulla oli muutama harkittu kysymys, jotta tutkimukseeni päätavoitteet tulee käytyä läpi, mutta muuten haastattelut eivät olleet ennalta suunniteltuja. Lisäkysymyksiä esitin haastateltavalle aina tarpeen mukaan, mutta annoin puhua annetusta teemasta hänen mukaansa. Halusinkin haastattelujeni olevan mahdollisimman avoimia ja kysymysten ennalta suunnittelemattomia, jottei mikään olennainen asia jäisi minulta huomaamatta. Haastatteluun tulee valmistautua kuitenkin huolella ja siinä tarvitaan sosiaalisia taitoja, jotta vuorovaikutustilanne sujuisi erilaisten ihmisten kanssa sujuvasti. Lisäksi haastateltavan tulee voida luottaa siihen, että annettuja tietoja käsitellään luottamuksellisesti. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

4.4 Tutkimusaineiston keruu

Tutkimusaineiston keräsin haastattelemalla kuutta porilaista lastentarhanopettajaa. Otin yhteyttä ensin Porin varhaiskasvatuspäällikköön hankkiakseni tutkimusluvan opinnäytetyölleni ja sain myöntävän vastauksen keväällä 2012 (Liite 3) Tämän jälkeen otin yhteyttä kahden porilaisen päiväkodin johtajiin tiedustellen, olisiko heidän työntekijöillään kiinnostusta osallistua haastatteluuni tutkimukseeni liittyen. Ilokseni sain positiivisen vastaanoton ja sovimme haastatteluajankohdat.

Itse haastattelut koostuivat valmiiksi suunnitellusta haastattelupohjasta (Liitteet 1 ja 2), joka sisälsi kysymyksiä selkeästi juuri tutkimustehtävieni raameissa. Kysymykset valmiissa pohjassa olivat seuraavat:

- Kuvaile, mitä lastentarhanopettajan ohjaustyö on.
- Mitkä asiat ohjaustyöhön vaikuttavat?
- Porin kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa korostetaan arvoina esimerkiksi erilaisuuden hyväksymistä, myönteisyyttä, asiakaslähtöisyyttä, luottamuksellisuutta ja sosiaalisuutta. Miten nämä arvot näkyvät (tämä arvo näkyy) ohjaustyössäsi?

- Päiväkotinne varhaiskasvatussuunnitelmassa ja toiminta-ajatuksessa korostetaan arvoina esimerkiksi (*haastattelulomakkeesta riippuen*) lapsilähtöisyyttä, yksilöllisyyttä, turvallisuutta, toisten kunnioittamista, lämmintä ilmapiiriä, positiivisuutta ja omatoimisuutta. Miten nämä arvot näkyvät (tämä arvo näkyy) ohjaustyössäsi?

Lisäkysymyksinä kysyin haastateltavalta esimerkiksi sitä, mikä hän on koulutukseltaan, miten hänen mielestään ohjaustyö eroaa eri tilanteissa, esimerkiksi yhtä lasta, tai lapsiryhmää ohjattaessa, mitä osaamista ja edellytyksiä lasten ohjaaminen vaatii, mitä olisi kaivannut opinnoiltaan lisää lasten ohjaamiseen liittyen, mitä konkreettisesti tekee kun korostaa jotain tiettyä arvoa ja tuleeko hänellä lopuksi mieleen vielä jotain, jonka olisi halunnut sanoa tutkimukseni kannalta tai jotain tärkeää, mitä minun tulisi huomioida tutkimustani tehdessä.

Haastattelulomakkeita tein kaksi kappaletta, sillä kohdejoukon työympäristöinä olevia päiväkoteja oli kaksi. Sen vuoksi, että päiväkodeilla on hieman erilaisia arvoja omissa varhaiskasvatussuunnitelmissaan, näin parhaaksi tehdä kaksi haastattelulomaketta, jotta pystyn fokusoimaan osan haastattelustani tietyn päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmassa esiintyvien esimerkkiarvojen ympärille. Yleisesti itse arvoilla ei ole tutkimuksen kannalta suurempaa merkitystä, vaan sillä, miten tiettyä arvoa osataan käytännön ohjaustyössä korostaa missäkin ohjaustilanteessa lasten kanssa.

Kuten aiemmin mainitsin, valitsin haastatteluuni päiväkodit, joiden varhaiskasvatussuunnitelma ja/tai toiminta-ajatus näkyi riittävän laajalti päiväkodin verkkosivuilla. Haastateltavien kriteeriksi rajasin ne työntekijät, jotka työskentelevät päiväkodissa lastentarhanopettajana.

Haastateltavat olivat kahdesta eri päiväkodista. Jotta tutkimusaineiston keruusta ei tulisi liian monimutkaista ja jotta omat aikatauluni sopisivat yhteen päiväkotien kii-reisen syksyn aikatauluun, päätin kysyä haastateltavia vain kahdesta päiväkodista. Varauduin kohdejoukon keräämisen alkuvaiheessa siihen, että olen yhteydessä useampaan päiväkotiin, jos tarpeeksi haastateltavia ei ilmene ja jotta saan tutkimuksesta tarpeeksi kattavan ja monipuolisen analysointiosuudessaan.

Itse haastattelut sujuivat ongelmitta ja ilman häiriötekijöitä. Saavuin päiväkoteihin paikanpäälle haastattelemaan haastateltavia henkilökohtaisesti ja pyrin selittämään työni lähtökohdat ja tarkoituksen selkeästi niin, että haastateltavilla oli tiedossa haastattelussa kysyttyjen kysymysten tarkoitus. Osaltani sain tietoa kattavasti ja tutkimustani oli helppo jatkaa eteenpäin.

4.5 Tutkimusaineiston käsittely ja analysointi

Haastatteluissa käytin apunani nauhuria, jonka avulla nauhoitin jokaisen haastattelun muistiin. Siirsin haastattelunauhat tietokoneelleni käsittelyä varten. Tutkimusaineistoni, eli haastattelut käsittelin litteroimalla ne tekstiksi, jotta sain haastateltavien vastauksista kaiken sen irti kaiken tarvitsemani. Nauhojen tekstiksi kirjoittaminen oli tutkimukseni kannalta tärkeää siksi, että kaikki haastattelussa esille tulleet asiat ja vastaukset olisivat selkeästi ja kokonaan käytössäni vielä haastattelujeni jälkeen, jolloin aineiston analysointi helpottuu. Lisäksi näin varmistan, ettei tutkimukseni analysoinnista ja näin ollen haastateltavien vastauksista jää mitään huomaamatta, joka olisi tutkimustuloksien kannalta olennaista.

Jotta tutkimukseni olisi luotettava, suunnittelin työn alkuvaiheessa haastattelun kohdejoukoksi viidestä seitsemään lastentarhanopettajaa tarpeellisen haastateltavamäärän kattamiseksi tutkimukseni kannalta. Tutkimusaineiston keruumenetelmänä on henkilökohtainen haastattelu, jolloin haastateltavien oikeat mielipiteet ja vastaukset tulevat monipuolisesti kuulluksi. Lisäksi lastentarhanopettajan perustehtävä ja vastuumääritellään kasvatus-, opetus- ja hoitotyötä koskevassa lainsäädännössä (Lastentarhanopettajaliitto 2004, 2) ja on näin ollen tulkittavissa suhteellisen samanlaiseksi ammatiksi missä tahansa päiväkodissa, jolloin itse haastateltavaksi sopivalla lastentarhanopettajalla ei ole muita kriteerejä tutkimuksen tulosten kannalta.

Työssäni en tule ottamaan esille haastateltavien henkilöllisyyttä, enkä toimintaympäristönä toimivaa päiväkotia heidän pyyntönsä, sekä tietojen tarpeettomuuden vuoksi. Analysointi ja tutkimustulokset sisältävät haastateltavien kertomia käytännön asioita ohjaustyöstä, sekä päiväkodin henkilökunnan toimintatapoja, jotka toimivat esimerkeinä tutkimustehtävieni vastauksille.

Kuten tulkittavissa oli, haastatteluista käy vastauksia toisiinsa vertaillen ilmi, että lastentarhanopettajat toimivat päiväkodissa melko samalla tavalla. Lähtökohtana heidän toiminnalleen on päiväkodin päivittäiset rutiinit ja lasten perustarpeiden tyydyttäminen, kuten esimerkiksi syöminen, nukkuminen ja ulkoilu.

5 TUTKIMUSTULOKSET

5.1 Tietoa tutkimustuloksista

Haastateltavien vastaukset olivat pitkälti yhdenmukaisia, joka lisää tutkimustulosten luotettavuutta. Tuloksista kävi ilmi, että itse ohjaustyö on päiväkodeissa kaavaltaan suhteellisen samanlaista lasten perushoitoa ja päivittäisen ohjelman läpikäyntiä.

Olen koonnut tutkimustehtävieni alle selvityksiä, jotka käyvät ilmi haastateltavien vastauksista. Työni yleisten tutkimustehtävien lisäksi olen nostanut tekstissäni esille myös muita tärkeitä alueita, joita haastatteluissa nousi esille.

5.2 Lastentarhanopettajan ohjaustyö

Tutkimustuloksista käy ilmi, että lastentarhanopettajan ohjaustyö päiväkodissa on moninaista ja hyvin lapsilähtöistä päivän ohjelman läpikäymistä. Ohjaustyöhön kuuluu olennaisesti suunnittelu niin päivän ohjelman kuin sen läpikäymisenkin osalta. Tutkimustuloksista käy monesti esille se, että lastentarhanopettajan ohjaustyöhön kuuluu myös tilannetajun osaaminen, sillä päivät ovat erilaisia ja on pystyttävä muuttamaan suunnitelmiaan ja ohjaamaan lapsiryhmää ja yksilöä muutoksista huolimatta. Näihin muutoksiin vaikuttavat esimerkiksi lasten vireystaso, päivän kulkuun liittyvä muutos tai jokin muu rutiinin rikkova tapahtuma.

Lastentarhanopettajan ohjaustyö on myös sekä lapsen yksilöllistä huomioimista, että kokonaisvaltaista ryhmässä toimimista ja ryhmän huomioimista. Tutkimustuloksista käy ilmi, että ohjaustyössä on otettava huomioon kunkin lapsen kehityksen taso ja taitojen kehittämishaasteet, jotta niitä tulee harjoiteltua. Tämän vuoksi ohjaustyö on erilaista aina yhden lapsen kuin koko ryhmän kanssa, sillä yhtä lasta ohjatessa ohjaaja pystyy keskittymään yksilön kehitykseen paremmin.

Lapsesta perushuolehtiminen on kuitenkin lastentarhanopettajan ohjaustyön perusta. Riippuen lapsen/lapsiryhmän iästä ja kehitystasosta, ohjaus on siisteyskasvatusta, itse syömään opettelemista, pukemaan opettelemista ja toisten kanssa olemisen opettelemista. Ohjaustyö perushoidon lisäksi on myös kokonaisvaltaista kasvattamista ja toiminnan ohjaamista, joihin kuuluu matemaattista, kielellistä, sosiaalista ja kädentaitojen valmentamista.

Päiväkodeissa eri puolella Poria on aloitettu pienryhmätoimintaa, jossa suurempi ryhmä jaetaan pienempiin ryhmiin, jolloin ohjaus voi olla yksilöllisempää ja tätä kautta hedelmällisempää lasta ajatellen. Jokaisessa pienryhmässä on oma ohjaajansa, joka pystyy seuraamaan lasten toimintaa ja kehitystä tehokkaammin koko ryhmään verrattuna.

Tutkimustuloksista käy ilmi, että lasten ohjaaminen on aikuisjohdannaista, jolloin aikuinen on se, joka ottaa ryhmässä kehittyneet tilanteet haltuun. Ohjaustyö on tätä kautta myös lapsille mallina olemista, sillä lapset ottavat todella paljon vaikutteita itseensä hänen elämässään tärkeää roolia vetävästä aikuisesta. Tätä kautta lastentarhanopettajan ohjaustyö on myös vuorovaikutusta ja sen opettelemisen ohjaamista lasten kanssa. Vuorovaikutusta kun päiväkodissa on koko ajan lapsen ja aikuisen, mutta etenkin lasten kanssa keskenään.

Se, miksi tutkimustuloksista käy ilmi, että lastentarhanopettajan ohjaustyö on tänä päivänä hyvin lapsilähtöistä, on monien haastateltavien kertoma aito kiinnostus lapsen hyvinvoinnista, joka liittyy olennaisesti ohjaustyöhön. Lasta tulee kuunnella, kuulumisia kysellä ja olla aidosti kiinnostunut lapsen elämästä. Tänä päivänä ohjaajat päivähoidossakin ottavat lasta lähemmäs kuin aiemmin.

Lasten ohjaustyö päiväkodissa on myös tarkkailua. Se, että ohjaaja on koko ajan tietoinen päällä olevista tilanteista ja lasten tarpeista, edellyttää kokoaikaista tarkkailua ja huomioimista.

Tutkimustuloksista käy lopuksi ilmi, että lapsiryhmien ohjaamisen lisäksi lastentarhanopettajan ohjaustyö on tänä päivänä pitkälti myös perheiden ohjaamista. Vanhemmat saattavat jopa kysellä kasvatusvinkkejä, mutta kasvatuskumppanuuden puitteissa pohditaan ja kehitetään yhdessä toimintaa, joka on lapsen edun mukaista.

Tutkimuksessani haastateltavien vaikeudesta vastata huomasin, että ohjaustyön toteuttamiselle ja varhaiskasvatussuunnitelman arvojen käytännön toteuttamiselle on pohjana valtava määrä ”hiljaista tietoa”, joka opitaan työvuosien varrella. Saattaa olla, että tiettyjä ohjaustapoja ei ole välttämättä opittu lukemalla oppikirjoja, vaan niiden käytännönläheisyys ja toimivuus on huomattu ajan kuluessa ja mahdollisesti toistetaan huomaamatta, jolloin haastattelijan on vaikeaa avata tiettyjen tilanteiden ohjaustapaa kertomalla.

5.2.1 Lastentarhanopettajan ohjaustyön haasteet

Tutkimustuloksista nousee esille se, että tänä päivänä integroituja ryhmiä on enemmän ja enemmän, jolloin lapsiryhmässä on niitä, jotka tarvitsevat erityistä tukea. Tämän vuoksi on erittäin tärkeää ohjaajan olla tilannetajuinen ja ottaa yksilöt tehokkaasti huomioon. Ohjaustyön haasteena on tällöin lapsiryhmän rauhallisena pitäminen, jotta jokainen lapsi tulee kuulluksi, ja että tilanne pysyy aikuisen hallinnassa.

Lisäksi lastentarhanopettajan haasteena on myös se, että ohjaus ja ohjeet ovat selkeitä, jotta varmistetaan, että kaikki lapset ovat ymmärtäneet ohjeet. Erityisesti niiden lapsien kohdalla, jotka tarvitsevat erityistä tukea, on ohjeiden selkeä antaminen tärkeää. Ryhmä pysyy myös ohjaajan hallinnassa, kun tehtävä ja ohjeet ovat käyty ensin huolella ja selkeästi läpi.

Haasteena lastentarhanopettajan ohjaustyössä on tehtävien suunnittelu. Osaltaan siihen kuuluu tietämys siitä, että lapsia ja taitotasoja on erilaisia, jolloin tehtävien vaikeusaste tulee ottaa huomioon jokaisen lapsen kohdalla - varsinkin koko ryhmää ohjattaessa. Tehtävien tulee olla kuitenkin sellaisia, että ne motivoivat lapsia sen suorittamiseen, ja siinä onnistumisesta tulisi lapselle positiivinen kokemus. Tämän vuoksi ohjaustyö on auttamista ja tekemisen ohjaamista, mutta sen ei tule olla kuitenkaan valmiiden vastauksien antamista.

5.2.2 Lastentarhanopettajan osaaminen ohjaustyössä

Ohjaustyö päiväkodissa vaatii lastentarhanopettajalta sen, että hän osaa suunnitella, mutta olla kuitenkin tilannetajuinen niin vaatiessa. Päivät ovat pitkälti suunnitellun ohjelman varassa, jolloin huolellinen etukäteissuunnittelu on välttämätön. Haastattelujen mukaan huolimaton suunnittelu tuo mukanaan muita ongelmia esimerkiksi lapsiryhmän hallintaan liittyen. Tutkimustuloksista käy myös ilmi, että koulutuksessa saatu tieto ja harjoiteltu taito suunnitelmiin liittyen on ollut hyödyllistä käydä läpi, jotta se itse työelämässä on sujunut.

Haastattelutulosten mukaan myös ryhmän hallinta on noussut yhdeksi osaamisen taidoksi, joka on peruja koulutuksesta. Päiväkodin vilkkaan arjen puitteissa hyvää ryhmänhallintataitoa tarvitaan, jotteivät ohjelma ja toiminta muutu hallitsemattomaksi:

”Kenenkään lapsen ei ole kiva olla, jos on hässäkkää.” (Haastateltava 2.)

Lisäksi on osattava olla luova ja heittäytyvä, sillä kuten monesti on viitattu, päiväkodin arjessa on niitäkin päiviä, jolloin suunnitelmia ei voida viedä läpi lapsiryhmän vireystason ja kiinnostuksen vuoksi. On osattava kehittää toinen suunnitelma toimimattoman tilalle. Ryhmän hallinnan osaamiseen kuuluu lisäksi innostavuus, jolloin ohjaaja osaa houkutella kaikki lapset mukaan toimintaan.

Ryhmän hallinnan lisäksi ohjaus vaatii yksilön huomioimisen ja arvostamisen osaamista. Tutkimustulosten mukaan lapsi huomaa nopeasti, jos häntä ei ole huomioitu, vaikka ohjaaja osaisikin hallita kätevästi koko ryhmää. Tämän vuoksi lastentarhan-

opettajan ohjaustyö vaatii ryhmäohjaamisen lisäksi yksilön ohjaamisen taitoa. Tämä helpottuu pienryhmätoiminnassa, jota tutkimustulosten mukaan harjoitetaan päiväkodeissa yhä enemmän ja enemmän.

Haastatteluista käy ilmi, että lastentarhanopettajan koulutuksessa lapsen kehitysvaiheet ovat myös olleet hyödyllinen osaamisalue ohjaustyössä. Lapset ovat erilaisia ja eri-ikäisiä, jolloin heidän osaamistaitonsakin vaihtelevat. Lapsen kehitysvaiheiden osaamisen kautta ohjaajalla on käsitys siitä, mitä eri-ikäisiltä lapsilta voi odottaa minkä tahansa toiminnan kautta, jolloin myös tässä yhteydessä tulee huomioitua lapsen yksilöllisyys.

Sen vuoksi, että lastentarhanopettajana päiväkodissa voi pätevästi toimia myös sosionomi (AMK) tai sosiaalikasvattaja (Sosiaali- ja terveysministeriö 2007), käy tutkimustuloksista ilmi, että tänä päivänä lastentarhanopettajan ohjaustyö vaatii myös yhteiskunnallista ja tuen antamisen osaamista. Haastatteluista käy ilmi, että tänä päivänä huonosti voivia lapsia on yhä enemmän ja enemmän, jolloin lastensuojeluosaaminen ja sosiaalityö ovat tärkeitä osaamisalueita.

Tutkimustulosten mukaan lastentarhanopettajan koulutuksen omaavat henkilöt olisivat kaivanneet enemmän perhetyön osaamista, jota lasten ohjaamisen lisäksi tarvitaan päivittäin perheiden ja yleensä vanhempien kohtaamisessa. Lisäksi sosionomin (AMK) tai sosiaalikasvattajan koulutuksen omaavat haastateltavat olisivat kaivanneet ohjaamistaitoihinsa enemmän luovan toiminnan ja lapsen kehitysvaiheiden osaamista, jotka vaikuttavat merkittävästi lasten ohjaamiseen. Lähes kaikki haastateltavat kertoivat lisäksi kaivanneensa enemmän erityispedagogisia opintoja.

5.2.3 Ohjaustyöhön vaikuttavat asiat

Haastattelujen mukaan lastentarhanopettajan ohjaustyöhön vaikuttavat monet asiat, joita pitää tavallisesti ottaa huomioon koko hoitopäivän aikana. Tärkeitä seikkoja, jotka vaikuttavat ohjaustyöhön, ovat esimerkiksi lasten ikä ja lasten erilaiset tasot taidoissa ja osaamisessa. Toimintaa suunnitellessa on otettava huomioon se, että nuoremmille lapsille löytyy heidän tasonsa mukaista tehtävää, jossa he voivat onnistua.

Tätä kautta vanhemmat lapset tarvitsevat haastavampia tehtäviä, osaamistaso huomiioon ottaen.

Kuten aiemmin on käynyt ilmi, lapsiryhmissä on yhä enemmän erityistä tukea tarvitsevia lapsia, joka vaikuttaa ohjaustyöhön. Heidän osaamistasonsa lisäksi tulee ohjaustyössä ottaa huomioon tietyn lapsen taitojen haasteet ja yrittää suunnitella toimintaa näitä taitoja kehittäen.

Ohjaajan vireystaso ja rauhallisuus, henkilökunnan määrä ja heidän välinen ilmapiirinsä vaikuttavat myös lastentarhanopettajan ohjaustyöhön. Jotta lapset innostuvat ohjattavasta toiminnasta, askareesta tai tehtävästä, on ohjaajan itse oltava asiasta innostunut ja motivoiva, kuitenkin olemalla rauhallinen, jotta tilanne pysyy hallinnassa. Mutta kuten ohjaajan vireystaso, lastenkin vireystaso vaikuttaa ohjaustyöhön. Lisäksi ohjaustyöhön vaikuttaa henkilökunnan määrä, jolloin tulee ottaa huomioon toiminnan laajuus ja resurssit rauhallisuuden ja turvallisuuden näkökulmasta esimerkiksi niinä päivinä, jolloin joku henkilökunnasta on pois. Sen vuoksi, että lapset vaihtavat herkästi ympärillään olevan ilmapiirin, henkilökunnan välinen ilmapiiri on myös vaikuttava asia.

Lastentarhanopettajan ohjaustyöhön vaikuttavat myös tilat, ympäristö, välineet ja taloudellinen puoli. Sillä, tapahtuuko ohjaus sisällä tai ulkona, on merkitystä ohjaustyöhön esimerkiksi sisätilan rajallisuuden, tai ulkotilan mahdollisuuksien vuoksi. Kun samassa tilassa on paljon lapsia, toiminta saattaa häiriintyä. Ulkona toiminnan hallinnassa pitäminen tuo omat haasteensa.

Haastatteluista käy ilmi, että varojen rajallisuus vaikuttaa ohjaustyöhön osaltaan niin, että aina ei ole varaa käydä erilaisissa paikoissa tai hankkia uusia leikkivälineitä, jolloin ohjaus täytyy suunnitella etukäteen toisinaan mielikuvitusta käyttäen, jotta lapilla olisi erilaisia kokemuksia. Selvästi ohjaustyöhön vaikuttaa se, että ei ole mahdollisuus tehdä mitä vain.

Lastentarhanopettajan ohjaustyö vaatii myös tilannetajua. Vastauksien mukaan on haastavaa selvittää esimerkiksi kahden lapsen välistä riitaa, jos ei ole nähnyt sitä,

mistä riita sai alkunsa. On keskusteltava ja kuulosteltava muidenkin kuin riidassa mukana olleiden lasten kanssa, jotta riidan syy saadaan selvitettyä:

”Ei samaa ihmistä voi aina syyttää, vaikka kuinka helppoa se olisi. Että *olet aina ollut syyllinen, olet nytkin.*” (Haastateltava 5.)

Osaltaan tilannetaju liittyy myös ohjaajan vireystasoon siten, että hänen on oltava valppaana toimimaan tilanteen mukaan joka hetkellä.

5.3 Lastentarhanopettajana toimiminen ja koulutuksen vaikutus

Sivuaiheena työssäni oli myös lastentarhanopettajana toimivan henkilön pätevyys ja koulutukset, sekä haastatteluun osallistuvien ohjaajien koulutuksen rooli heidän työssään. Kysyin haastattelussa ohjaustyöhön liittyen haastateltavilta, mitä osaamista työ vaatii, mitä sellaista he ovat koulutukseltaan saaneet, että ovat huomanneet tärkeäksi ohjaustyön kannalta, sekä mitä sellaista opinnoiltaan olisivat kaivanneet, josta olettaisi ohjaustyössä olevan hyötyä.

Kuten aiemmin vastauksista lasten ohjaamiseen liittyen kävi ilmi, lastentarhanopettajan koulutuksesta kaivataan enemmän perheiden kohtaamiseen liittyvää opastusta, sekä sosiaalialan koulutuksesta luovaan toimintaan liittyvää opastusta. Enemmän erityispedagogisia opintoja kaivataan yhtäläisesti.

5.4 Porin kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman arvojen käytännön toteutuminen ohjaustyössä

Tulosten mukaan varhaiskasvatussuunnitelma antaa raamit ja lähtökohdat toiminnalle ja ohjaustyölle päiväkodissa. Haastatteluissa kysyin, miten Porin kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmassa kirjatut arvot näkyvät lastentarhanopettajien käytännön ohjaustyössä. Siellä esiintyviä arvoja ovat esimerkiksi erilaisuuden hyväksyminen, myönteisyys, asiakaslähtöisyys, luottamuksellisuus ja sosiaalisuus. Seuraavaksi olen kerännyt haastatteluvastauksista koostuvat tulokset arvo kerrallaan.

Erilaisuuden hyväksyminen näkyy usein esimerkiksi ryhmissä, joissa on erityistä tukea tarvitsevia lapsia. Ohjaus suunnitellaan niin, että heidän tasonsa otetaan huomioon, eikä heiltä vaadita toimintaa tai tulosta samalla tavalla kuin muilta, jotta lapselle tärkeä, onnistumisen kokemus, tulee koettua. Lisäksi lapsiryhmissä on yleisesti erilaisia lapsia eri persoonineen. On vilkkaampia ja hiljaisempia. Lähtökohtana kaikki hyväksytään ja asioista keskustellaan.

Haastatteluista käy ilmi, että yhtenä esimerkkinä erilaisuuden hyväksymiseen johdusta toiminnasta on kirjojen lukeminen, teatteriesitys tai laulu, joka aiheellaan synnyttää keskustelua. Aiheena voi olla kauttaaltaan erilaiset hahmot, jotka ystävästyvät tai ovat ystävästyneet. Tätä kautta opitaan siihen, ettei tarvitse olla samanlainen, samannäköinen tai tykätä samoista asioista ollakseen ystäviä keskenään.

Vastauksien mukaan lähtökohtana erilaisuuden hyväksymisessä on, että ketään ei kiusata. Lapset huomaavat herkästi toisen lapsen puutteen, mutta selittämällä asian yleensä lapsikin hyväksyy sen. Käytännössä yhden lapsen haastetta voidaan vaivihkaa harjoitellaan myös koko porukalla. Jos lapsella on jonkun toiminnan kanssa kehittämistä, sitä harjoitellaan ohjaajan kanssa kahden kesken hyväksyen tämä erilaisuus.

Lisäksi uskontokasvatus huomioidaan päiväkodissa ohjaustyössä. Haastateltavien mukaan näin edistetään myös erilaisuuden hyväksymistä, kun annetaan erilaisia vaihtoehtoja.

Myönteisyys näkyy lastentarhanopettajan ohjaustyössä positiivisella kannustamisella, positiivisella palautteella, ohjeiden myönteisellä esittämisellä ja ohjaajan positiivisella asenteella:

”Usein kuulee, että voi kun hienoa, että jaksatte innostua sellaisestakin, kun sukka menee oikeaan jalkaan.” (Haastateltava 4.)

Myönteisyys on pohja sille, että lapsi osaisi arvostaa itseään ja olla iloinen taidoistaan, sekä uskoa siihen, että haasteelliset taidotkin opitaan aikanaan. Ohjaajan esi-

merkkinä oleminen on lapselle erittäin tärkeää, jolloin hän voi samaistua myönteiseen asenteeseen.

Positiivisella palautteella on haastattelujen mukaan merkitystä lapsen käyttäytymiselle, sillä ainainen negatiivinen palaute ja kiellot puuduttavat. Esimerkkinä käytännön toiminnasta on positiiviset säännöt, joka oli muutettu kielto-sääntöjen tilalle.

Surullisella mielellä päiväkotiin saapuvaa lasta lohdutetaan ja yritetään löytää muuta puuhaa surun tilalle ja tekemisen kautta iloa päivään. Syli on myös tärkeä paikka lapselle.

Asiakaslähtöisyys näkyy ohjaustyössä haastattelujen mukaan ottamalla kaikki huomioon niin aikuisten kanssa kuin lastenkin kanssa. Lähtökohtana on ajatus, että ”Miltä minusta tuntuisi, jos...”. Myös lapsilähtöisyys, sylissä pitäminen, nätisti puhuminen, rauhallisuus, kasvatuskumppanuus, vanhempien kanssa samalla tasolla oleminen ja rehellisyys esiintyvät haastatteluvastauksissa.

Lapsilähtöisyys tulee esille kysymällä lasten mielipidettä asioista. On tärkeää että lasta kuunnellaan ja hänen mielipiteensä otetaan huomioon. Tilanteen mukaan toteutetaan lasten toiveita. Lisäksi asiakaslähtöisyyden nimissä järjestetään vanhempainiltoja, asiakaspalautekyselyjä ja kuntoutussuunnitelmia niitä tarvitseville. On tärkeää, että vanhemmille tulee sellainen olo, että kasvattajan päiväkodissa ovat heitä ja lapsia varten.

Kasvatuskumppanuus ja keskustelu ovat vanhemman ja ohjaajan välinen tärkeä side, joka haastattelujen mukaan otetaan asiakaslähtöisyyden nimissä vakavasti ja sille annetaan tilaa. Vanhemmalla voi esimerkiksi olla toiveita lapsen kanssa toimimiseen, joita ohjaustyössä mahdollisuuksien mukaan otetaan huomioon. Keskustelu ja vuorovaikutus ohjaajan ja vanhempien välillä ovat ehdottoman tärkeitä.

Haastatteluista käy ilmi, että rehellisyys liittyy asiakaslähtöisyyteen. Se näkyy lastentarhanopettajan ohjaustyössä reilulla keskustelulla ja asioiden oikeasta sisällöstä puhumisella, kuten esimerkiksi aiheenaan kotona kasvatukseen liittyvät haasteet. Rehellisyys tuo ohjaajan ja vanhemman välille myös luottamusta:

”Voi kertoa kaikesta, koska itsekin painiskelee samojen asioiden kanssa.” (Haastattel-tava 2.)

Luottamuksellisuus on yksi Porin kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjatuista arvoista. Se näkyy haastattelutulosten mukaan lastentarhanopettajan ohjaustyössä vaitiolovelvollisuuden kunnioittamisella. Lasten kanssa luottamusta korostetaan kuuntelemalla ja arvostamalla heitä ja heidän mielipiteitään. Samalla on uskallettava olla vahva auktoriteetti ja aikuinen, mutta tarjota hellyyttäkin.

Haastattelussa olleiden lastentarhanopettajien mukaan sosiaalisuuden näkyminen heidän ohjaustyössään nousee vuorovaikutuksen kautta. On hieno taito osata olla itseksensä, mutta tärkeää on osata olla myös ryhmässä. Vetäytyvät lapset, jotka näyttäisivät haluavan leikkiä toisten kanssa, yritetään ohjata leikkimään muiden kanssa. On kuitenkin muistettava, että toisinaan joku haluaa leikkiä itseksensä ja siksi lapsen tulee antaa leikkiä rauhassa patistamatta häntä muiden seuraan.

Sosiaalisuus näkyy käytännön ohjaustyössä kuuntelemalla ja oikean ja väärän ohjaamisella. Aikuinen myös kannustaa ja osallistuu leikkeihin, jolloin lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus ja sosiaalisuus korostuvat.

Sosiaalisuutta lasten kanssa keskenään harjoitellaan esimerkiksi ohjatun leikkiryhmän toteuttamisella, jolloin ohjaaja valitsee tiettyyn leikkiin osallistujat. Näin lapsen tulee kokeiltua leikkiä ja oltava vuorovaikutuksessa muidenkin kuin päivittäin tietyn kaverin kanssa. Opetellaan siis siihen, että ketään ei jätetä yksin, sillä kukaan ei halua olla yksin.

5.5 Päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelman arvojen käytännön toteutuminen ohjaustyössä

Päiväkodit laativat omat varhaiskasvatussuunnitelmansa, joissa ne linjaavat tärkeitä arvoja, joita päiväkodin toiminnassa korostetaan. Haastattelulomakkeessa kysyin miten päiväkodin omat varhaiskasvatussuunnitelman arvonsa näkyvät lastentarhanopet-

tajan ohjaustyössä. Olen seuraavassa koonnut vastauksista tutkimustuloksia, joista kerron arvo kerrallaan. Arvot vaihtelevat päiväkodeittain, jonka vuoksi tulokset eivät ole johdannaisia kaikkien haastateltavien vastauksista, vaan ovat ohjaustyön esimerkkitapauksia tietyn arvon näkyvyydestä arvoa korostavassa päiväkodissa.

Omatoimisuus näkyy lastentarhanopettajan ohjaustyössä esimerkiksi antamalla lapselle aikaa pukea ja riisua itse. Aikuinen toki auttaa näissä tilanteissa, mutta pääasiانا pidetään lapsen mahdollisuutta saada yrittää itse:

”Ei haittaa, jos paita menee nurin. On pääasia, että lapsi itse yrittää.” (Haastateltava 1.)

Omatoimisuus näkyy myös esimerkiksi luvassa lapsen itse saada ottaa ruokansa, jolloin annoksen kokonaan syömisen todennäköisyys kasvaa ja annoksen koosta voidaan keskustella. Hygieniasyistä on ajateltu myös, ettei lapsi voi itse hakea ruokaansa: syynä on ajatus tautien todennäköisemmästä leviämisestä, mutta toisaalta taudit usein leviävät päiväkodissa joka tapauksessa. Tästä perustellusta syystä toisessa päiväkodeista lapset saavat itse hakea ruokansa.

Haastattelutuloksista käy ilmi, että omatoimisuutta saatettiin ennen korostaa liikaa. Toiminnassa välillä auttamisella syntyy läheisyyttä ja hellyyttä, mikä on myös lapselle tärkeää. Esimerkiksi pukemistilanteissakin voi välillä auttaa ja vähän hassutella, aikataulun puitteissa. Mutta mitä lähemmäs koulunalku kuitenkin lähestyy, sitä tärkeämpää lapsen on osata itse toimia tietyissä tilanteissa.

Vapaassa leikissä lapsi saa itse päättää mitä leikkii, jolloin hänellä on mahdollisuus toimia omatoimisesti. Lisäksi omatoimisuudelle tilan antaminen vaatii ohjaajalta kuitenkin valppautta ja tilannetajua, jotta tuokiot ja leikit pysyvät sopivissa rajoissa.

Yksilöllisyyttä korostetaan lastentarhanopettajan ohjaustyössä arvostamalla ja hyväksymällä jokainen persoona. Lisäksi päiväkotien harjoittama pienryhmätoiminta korostaa yksilöllisyyttä ohjaustyössä, jolloin ohjaaja pääsee huomioimaan yksilöt tehokkaammin. Ohjaajat pyrkivät myös siihen, että he huomioivat aina niitä lapsia, joiden vanhempien kanssa ovat työstäneet lapsen oman varhaiskasvatussuunnitel-

man, jolloin lapsen yksilölliset kehityshaasteet ja ominaisuudet tulee huomioitua. Tällöin lähtökohtana on, että päiväkodissa on ainakin yksi ihminen, joka tuntee tietyn lapsen paremmin ja ryhmässä voidaan jakaa tietoa ohjaajalta toiselle.

Haastattelutuloksista käy myös ilmi, että lastentarhanopettajat kuuntelevat lapsia ohjaustyössään yksilöllisyyden nimessä. Lasten toiveiden toteuttaminen esimerkiksi toimintaan liittyen on kausiluontoista, jolloin tulee kuitenkin ottaa huomioon koko lapsiryhmä, sen suuruus, mahdollinen tila ja muut puitteet. Kuitenkaan ei voida sanoa, että liika kiire olisi koko ajan esteenä lasten toiveiden toteuttamiselle.

Lisäksi erityislapset tulee huomioitua ohjaustyössä yksilöllisesti heidän tarpeensa mukaisesti. Haastatteluvastauksien mukaan välillä ohjaaja joutuu kuitenkin pohtimaan isoissa lapsiryhmissä sitä, onko toiminnassa huomioitu tarpeeksi yksilöitä, joka onkin yksi lastentarhanopettajan ohjaustyön haasteista.

Positiivisuus arvona korostuu lastentarhanopettajan ohjaustyössä kannustavalla palautteella, silittelyllä huomioimalla jokainen lapsi. Ohjaajan positiivisella asenteella lapset jaksavat, mutta myös ohjaaja jaksaa paremmin. Lapsen surulle ja ikävälle tulee kuitenkin antaa tilaa.

Lapsi tarvitsee positiivista palautetta, joten hyvänä esimerkkinä siihen on joissakin päiväkodeissa käytettävä liikennevalojärjestelmä: Vihreän valon näyttäminen hyvästä käytöksestä kannustaa lasta positiivisesti hyvään käytökseen. Tämä edellyttää kuitenkin sitä, että ohjaaja itsekkin on innoissaan aiheesta.

Positiivisuus arvona korostuu ohjaustyössä lasten kanssa haastattelujen mukaan myös ohjaajien huumorilla, sillä heidän mukaansa lapsilla on hyvä ja kekseliäs huumorintaju. Myös ohjaajien keskinäinen huumorintaju auttaa jaksamaan työssä paremmin, vaikka vastauksien mukaan huumorin viljely erilaisten työkavereiden kanssa vaatii rohkeutta: kaikilla ei välttämättä huumorintajut kohtaa ja pahimmassa tapauksessa kollegalla oletetaan olevan huono ryhmänhallintataito.

Lapsilähtöisyyttä lastentarhanopettajat korostavat ohjaustyössään antamalla lapselle paljon aikaa omalle luovalle leikille. Osaltaan lapsilähtöisyyttä korostetaan käytän-

nön työssä samalla tavalla kuin yksilöllisyyttä, eli pyrkimällä kuuntelemaan lapsia ja heidän toiveitaan. Lähtökohtana ohjauksessa on, että kaikki toiminta, mitä suunnitellaan, suunnitellaan lapsia varten. Tällöin toiminnalla on lapsellekin merkitystä.

Haastattelujen mukaan ohjaajat pyrkivät toteuttamaan lasten toiveita, mutta esimerkiksi lepohetket ja ruokailu tarvitsevat oman tietyn aikansa ja toimintansa. Ohjaustyössä muina aikoina lastentarhanopettajat ovat kuitenkin konkreettisesti lasten kanssa myös leikkimässä ja juttelemassa.

Haastattelutulosten mukaan turvallisuus näkyy ohjaustyössä ulkosääntöjen ja sisäsääntöjen valvonnalla. Pidetään huolta siitä, että sisällä ei juosta, ja että kaikilla olisi tossut tai muut jarrua antavat sukat. Pääsääntöisesti kun lasten kulkutapa on vauhdikas ja seurauksena voi syntyä vahinkoja.

Ohjaustyössä lastentarhanopettajat pyrkivät ottamaan huomioon sen, että koko iso ryhmä olisi harvoin samassa tilassa, sillä jakautumalla pienempiin ryhmiin ilmapiiri on rauhallisempi. Näin myös turvallisuus otetaan huomioon. Ulkoiluaikana ulkona lasten kanssa ovat kaikki sinne kykenevät aikuiset, jotta lasten turvallisuus saadaan taattua, eikä osa jää sisälle esimerkiksi paperitöitä tekemään.

Riitatilanteissa lasten oma turvallisuus toisten lasten läsnä ollessa otetaan ohjaustyössä huomioon tilanteen katkaisemisella ja siitä keskustelemalla. Lapsen tasoinen puhe on ensisijaisen tärkeää haastateltavien mukaan:

”Keskustelu ja juttelu ovat avaintekijöitä. Jos ei lasten kanssa keskustella ollenkaan, toimintamme olisi heikoilla kantimilla.” (Haastateltava 6.)

Tämän vuoksi ohjaajat pyrkivät aina olemaan lasten toiminnassa ja leikeissä mukana, joka luo lapselle turvallisuuden tunnetta.

Lisäksi osan toisen päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmassa arvona korostetaan toisten kunnioittamista ja lämmintä ilmapiiriä. Tällöin haastateltavat ovat ohjaustyössä avoimia ja lapsen tasoisia. He menevät konkreettisesti lattialle istumaan ja leikkimään lasten kanssa ja ovat läsnä. Ohjaajat myös syövät samassa pöydässä lasten

kanssa. Lämmintä kodinomaista tunnelmaa luodaan lisäksi päästämällä lapsi syliin heidän näin tahtoessa.

Haastatteluista käy ilmi, että omalla toiminnallaan ohjaaja pystyy vaikuttamaan myös heidän keskinäiseen kunnioittamiseen ja ilmapiiriin. Yhteisistä säännöistä sovitaan yhdessä ja niitä noudatetaan, sillä lapsen on helpompi toimia, kun säännötkin ovat yhteisiä ja kaikkien tiedossa. Haastateltavien mukaan lähtökohtana on, ettei lapsen tarvitse päivittäin miettiä miten toimia erilailla kenenkin aikuisen läsnä ollessa.

Lastentarhanopettajien ohjaustyössä lapsen arki ja sen laatu ovat ne, jotka ovat heille todella tärkeitä. Haastateltavien mukaan vanhemmat ovat välillä harmissaan, kun lapsi tuodaan päiväkotiin aamulla itkuisena jostain syystä johtuen. Yleensä ohjaajat eivät kuule aamuisin itkua, vaan iloista puheensorinaa. Jos jollekin lapselle aamuinen harmi on kuitenkin todella suuri, hänen kanssaan jutellaan ja hassutellaan. Koti-ikäväkin saattaa unohtua, kun lähdetään aikuisen kanssa yhdessä hakemaan esimerkiksi aamupalakärryjä.

6 TARKASTELUA JA POHDINTAA

6.1 Tutkimustulosten tarkastelua

Tutkimuksessani keskityin siihen, miten varhaiskasvatussuunnitelmassa korostetut arvot näkyvät lastentarhanopettajan ohjaustyössä. Halusinkin tässä tutkimuksessani ottaa selville, miten lastentarhanopettajat korostavat näitä arvoja työssään käytännössä.

Tutkimustulokset vastaavat hyvin niihin tutkimukseni kysymyksiin, joita halusin tutkia: lastentarhanopettajan ohjaustyötä ja varhaiskasvatussuunnitelman arvojen käytännön näkyvyyttä heidän ohjaustyössään. Tutkimustulokset olivat sellaisia kuin odotinkin, eikä suurempia yllätyksiä vastauksista ilmennyt. Työni eri vaiheissa pyrin olemaan kiinnittämättä liikaa huomiota omiin olettamuksiini tutkimustuloksista ja

käsittelmään haastatteluvastauksia ilman tulkitsemista. Yksi työni haasteista olikin juuri omat olettamukseni ja niiden vaikutus työni tutkimustuloksiin.

Tutkimustuloksissa nousee usein esille lastentarhanopettajan suunnittelutyö, joka liittyy olennaisesti lasten ohjaamiseen. Hyvä suunnittelu ja pohjatyö edesauttavat toiminnan onnistumista, jolloin lapsetkin saavat siitä paljon irti. Tutkimustulosten johtopäätöksenä voidaan pitää sitä asiaa, että lastentarhanopettajan ohjaustyön perustana on hyvä suunnittelutyö. Suunnittelutyöstä kumpuaa lasten ohjaamisen haasteet ja onnistumiset.

Olisin olettanut, että ohjaustyön ja varhaiskasvatussuunnitelmien arvojen käytännön näkymiselle olisi tutkimustuloksissani erikseen noussut esille ohjaajan oman persoonan ja identiteetin vaikutus: Jos ohjaaja itse pitää esimerkiksi omatoimisuuden arvoa tärkeänä, olisi se vaikuttanut siihen, miten ja kuinka paljon omatoimisuus näkyy kyseisen ohjaajan ohjaustyössä. Yksi haastateltavista kertoi oman kasvatustapansa liittyvän hänen erilaisuuden hyväksymisen käytännön toteuttamiseensa, mutta muuten tätä ominaisuutta ei tutkimustuloksissa näy.

Kiinnostavana ja työni kannalta tärkeänä tutkimustuloksena pidän lastentarhanopettajan ja sosiaalialan koulutuksien omaavien ohjaajien erilaista lähtökohtaa ja näkökulmaa ohjaamiseen. Haastatteluissa lastentarhanopettajan koulutuksen saaneet henkilöt olisivat kaivanneet koulutukseltaan enemmän perheiden kohtaamiseen liittyvää opastusta ja sosiaalialan koulutuksen saaneet henkilöt taas toisaalta enemmän luovaan toimintaan liittyvää opastusta. Tämän vuoksi johtopäätöksenä voidaan pitää molempien koulutuksen omaavien lastentarhanopettajana toimivien ohjaajien yhtäläistä hyötyä päivähoidon piirissä, jolloin osaamisalueet täydentävät toisiaan. Tärkeänä lisähuomiona tutkimustuloksista nousi esille se, että molemmista koulutuksista lähtöisin olevat haastateltavat kertoivat kaivanneena enemmän erityispedagogisia opintoja.

Niin ikään mielenkiintoisena näkökulmana tutkimustuloksista nousi esille vastauksien yhdenvertaisuus. Sen lisäksi, että vastaukset olivat samankaltaisia toisiinsa verrattuna, vastaukset olivat varsin pääteltävissä. Pohdin asiaa ja tulin siihen tulokseen, että lasten kanssa työskentelevät ammattilaiset omaavat valtavan määrän ”hiljaista tietoa” toimintansa pohjana, jonka he ovat havainneet toimiviksi ja saattavat toistaa

huomaamattaan. Kuten aiemmin kävi ilmi, on tästä syystä varmasti hankalaa pohtia ja pukea sanoiksi oman toimintansa toimivia käytäntöjä.

Eettisestä ja kriittisestä näkökulmasta katsoen haastatteluvastaukset ovat hyvin yleistettävissä ja pohdinkin vastauksien olevan sentyyppisiä, joita tutkimukseni kaltaisiin kysymyksiin ”täytyy” vastata. Voi kuitenkin olla, että tänä päivänä päiväkodin moniammatillinen henkilöstö on kuitenkin kiinnittänyt tutkimukseni kaltaisiin perusarvoihin niin paljon huomiota, että vastauksien kaltainen toiminta toden totta toteutuu käytännön ohjaustyössä.

Työni tutkimustuloksista on hyötyä kaikille lasten ohjaamisessa toimiville henkilöille. Tutkimustuloksista voi ottaa suuntaa ohjaustyölleen ja esimerkiksi ohjaustyön haasteisiin ja vaikuttaviin asioihin kiinnittää huomiota erikseen. Tulokset saattavat jopa auttaa jotakuta omassa työssään lasten kanssa, jolloin työstäni saa omaan toimintaan uusia näkökulmia.

Itselleni työlläni on hyötyä oppimis- ja työelämälähtöisesti. On ollut valtavan opettava kokemus tutkia lastentarhanopettajan ohjaustyötä, sillä lasten kanssa työskentelyssä pyrin vahvimpaan ammatilliseen osaamiseen kuin mahdollista. Lisäksi olen hyötynyt työstäni saamalla myös itse uusia näkökulmia ja esimerkkejä hyvän ohjaustyön toteuttamiseen.

6.2 Työprosessin pohdintaa

Työni eteni kutakuinkin opinnäytetyösuunnitelman mukaan. Ottaessani yhteyttä päiväkodeihin haastattelujen vuoksi, sain hyvän vastaanoton, joka antoi lisämotivaatiota työni tekemiselle. Haastattelu itsessään oli toimiva tiedonkeruumenetelmä, jonka ansiosta sain tutkimustehtävilleni niitä vastaavat tulokset.

Yksi työni haasteista oli kuitenkin aikataulut. Kiireellisessä syksyssä suoritin haastattelut kahdessa päivässä ja kirjoittamisen aloitin heti haastattelujen jälkeen. Kiireessä vaarana on erilaisten tärkeiden asioiden huomiotta jättäminen, sekä työni kannalta

haastateltavilta oleellisten kysymysten kysyminen. Tunnen kuitenkin saaneeni haastattelusta irti sen, mitä tavoittelin ja pääsin tarkastelemaan materiaalia riittävästi.

Työni haasteena oli myös itse haastattelun sisältö. Halusin haastattelulomakkeiden (Liitteet 1 ja 2) olevan mahdollisimman selkeitä ja avoimia, jotta haastateltavien omalle ajatukselle ja mielipiteelle löytyy tilaa. Kohtasin näiden ominaisuuksien puitteissa kuitenkin tiedon keräämisen haasteen, jolloin jouduin kysymään työni kannalta tärkeitä kysymyksiä sivukysymyksinä haastattelulomakkeen ”ulkopuolelta”.

Esimerkiksi ohjaustyön haasteisiin liittyvät kysymykset, lasten ohjaamiseen vaadittavaan osaamiseen liittyvät kysymykset ja haastateltavien koulutukseen liittyvät kysymykset eivät näy haastattelulomakkeissa, vaan ovat käsitelty erikseen nauhoitetussa haastattelussa. Lisäksi osan haastateltavien päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma oli muutoksen ja päivityksen alla, jolloin etukäteen huomioon otetut arvot vaihtuivat haastattelun alkaessa.

Loppujen lopuksi työni nivoutui yhteen nopeasti ja ilman ylimääräisiä häiriötekijöitä ja haasteita. Olen oppinut lastentarhanopettajan ohjaustyöstä työni aikana paljon, sekä käynyt läpi oppimisprosessin myös itse koko tutkimuksen teon kannalta.

6.3 Tutkimustehtävien ja tavoitteiden toteutuminen

Tutkimustehtäväni tässä opinnäytetyössä olivat:

- Mitä lastentarhanopettajan ohjaustyö on?
- Mitkä asiat lastentarhanopettajan ohjaustyöhön vaikuttavat?
- Miten Porin kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman arvot näkyvät lastentarhanopettajan ohjaustyössä?
- Miten päiväkodin oman varhaiskasvatussuunnitelman arvot näkyvät lastentarhanopettajan ohjaustyössä?

Sain tutkimustehtäviini niiden vaatimat vastaukset. Tutkimustuloksista ilmenee vastausten toteutuminen jokaisen tehtävän omalla otsakkeella ja vastauksella. Näiden tehtävien täyttymisen toteuttamiseksi laadin haastattelulomakkeeni näiden kysymys-

ten kautta, jolloin varmistin kaikkien tehtävien toteutumisen. Lisäkysymykset, jotka esitin haastattelun sivukysymyksinä, täydentävät näitä tehtäviä.

Tavoitteenani tälle työlleni oli saada koottua tietoa lasten ohjaamisesta erilaisissa tilanteissa ja siitä, miten lastentarhanopettajat huomioivat työssään varhaiskasvatussuunnitelmassa linjattuja arvoja. Tavoitteet toteutuivat, sillä tutkimustuloksistani käy ilmi lasten ohjaamiseen liittyvät ominaisuudet ja haasteet, sekä varhaiskasvatussuunnitelmien arvojen käytännön näkyminen haastateltavien esimerkeillä. Tavoitteisiin pääsemiseksi pyrin kysymään haastatteluissani kysymyksiä tarpeeksi laajalla mitta-kaavalla, sekä antamalla tilaa haastateltavien vastauksille. Lisäksi kysyin haastatteleluun liittyen onko haastateltavilta vielä erikseen kerrottavaa tai sellaista lisähuomioitavaa, johon en ole epähuomiossani kiinnittänyt huomiota ja joka olisi tutkimukseni kannalta erittäin olennaista. Lisähuomioita ei pahemmin tullut.

6.4 Kehittämisideat ja –kohteet

Olennainen kehittämisen kohde työlleni on haastattelukysymysten tarkentaminen ja avaaminen, jolloin lisäkysymyksinä toimineet tärkeät asiat olisi tullut paremmin huomioitua työssäni. Lisäksi kiireellisen aikataulun vuoksi työni tutkimus olisi täytynyt aloittaa aiemmin, jotta kaikki mahdolliset näkökulmat olisi tullut huomioitua.

Eri kasvatusalan ammattilaiset voisivat hyödyntää työtäni lasten ohjaamisen kannalta hyvänä ohjeena kaikelle sille, mitä ja miten tulisi ottaa huomioon siihen liittyviä ominaisuuksia ja haasteita. Lisäksi eri päiväkodeille työni voisi olla uusi näkökulma oman toiminta-ajatuksen katsastamiselle ja kehittämiseksi, ja josta muut lastentarhanopettajat voivat ottaa vinkkejä tai haasteista opikseen.

Työni eri vaiheissa pohdin itse tutkimuskohdetta ja kehittämisideaa esimerkiksi uuden tutkimuksen kannalta. Tutkimukseni aihepiiristä katsottuna yksi mielenkiintoinen näkökulma ja uuden tutkimuksen aihe voisi olla hyvän ohjauksen ja ryhmänhallinnan ”työkalupakki.” Näin voitaisiin kartoittaa mahdollisesti sekä lapsiin, että aikuisiin kohdistuvaa toimivaa ohjausta, jolloin ryhmän toiminta sujuisi miellyttävästi, kaikkia palvelevasti ja onnistumisia tuoden.

Toinen mahdollinen tutkimuksen aihe voisi olla kokonaan varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen näkökulmasta lastentarhanopettaja ohjaustyössä, jossa ilmenisi miten (kunnan, päiväkodin, tiimin tai lapsen) varhaiskasvatussuunnitelmaa toteutetaan päiväkodeissa, mitä se kasvatusalan ammattilaisille merkitsee, tai mitä varhaiskasvatussuunnitelma vanhemmille merkitsee. Uskoisin ainakin näihin tutkimusaiheisiin löytyvät tarpeeksi innokkaita osallistujia, sillä onhan varhaiskasvatussuunnitelma perusta kaikelle toiminnalle lapsen päivähoidossa.

LÄHTEET

Autio, T. & Kaski, S. 2005. Ohjaamisen taito – Liikunta tukemassa lapsen ja nuoren kasvua. Helsinki: EDITA.

Hämäläinen, J. 1999. Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopio: Kuopion Yliopisto.

Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A., R. & Rasku-Puttonen, H. 2006. Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Lastentarhanopettajan ammattietiikka. 2005. (Verkkojulkaisu.) Lastentarhanopettaja liitto. Viitattu 5.2012.

Nivala, E. 2007. Sosiaalipedagoginen aikakauskirja. Suomen sosiaalipedagoginen seura ry.

Opintoluotsin www-sivut. Opetushallitus. 2010. Viitattu 5.2012.
<http://www.opintoluotsi.fi>

Porin kaupungin www-sivut. 2012. Viitattu 8.2012.
<http://www.pori.fi/koulutusvirasto/paivakodit.html>

Porin kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. 2011. Viitattu 5.2012.
<http://www.pori.fi/koulutusvirasto/varhaiskasvatussuunnitelma.html>

Päivähoitolaki. 1990. 1 § 18.5.1990/451 muutoksineen.

Päivähoitolaki. 1983. 2 a § 25.3.1983/304 muutoksineen.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto (verkkojulkaisu). Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 7.2012 <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. 2007. Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimukset valtio-, kunta- ja yksityissektorilla.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut. 2012. www.thl.fi/

Turun yliopisto. Lastentarhanopettajan koulutuksen opintosuunnitelma. Viitattu 5.2012. www.edu.utu.fi/opiskelu/ops_11_7.pdf

Varhaiskasvatuksen työryhmä. 2011. Viitattu 5.2012. http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/sosiaaialanamkverkosto/tyoryhmat/varhaiskasvatuksen_tyoryhma/

Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset. 2002. Viitattu 5.2012. <http://pre20031103.stm.fi/suomi/pao/julkaisut/paosisallys139.htm>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Stakes. Oppaita 56. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>

HAASTATTELULOMAKE

Kuvaile, mitä lastentarhanopettajan ohjaustyö on.

-Mitkä asiat ohjaustyöhösi vaikuttavat?

Porin varhaiskasvatussuunnitelmassa korostetaan arvoina esimerkiksi erilaisuuden hyväksymistä, myönteisyyttä, asiakaslähtöisyyttä, luottamuksellisuutta ja sosiaalisuutta. Miten nämä arvot näkyvät (tämä arvo näkyy) ohjaustyössäsi?

Päiväkotinne varhaiskasvatussuunnitelmassa ja toiminta-ajatuksessa korostetaan arvoina esimerkiksi lapsilähtöisyyttä, yksilöllisyyttä, turvallisuutta, toisten kunnioittamista, lämmintä ilmapiiriä, (sosiaalisuutta) ja hyviä tapoja. Miten nämä arvot näkyvät (tämä arvo näkyy) ohjaustyössäsi?

HAASTATTELULOMAKE

Kuvaile, mitä lastentarhanopettajan ohjaustyö on.

-Mitkä asiat ohjaustyöhösi vaikuttavat?

Porin varhaiskasvatussuunnitelmassa korostetaan arvoina esimerkiksi erilaisuuden hyväksymistä, myönteisyyttä, asiakaslähtöisyyttä, luottamuksellisuutta ja sosiaalisuutta. Miten nämä arvot näkyvät (tämä arvo näkyy) ohjaustyössäsi?

Päiväkotinne varhaiskasvatussuunnitelmassa ja toiminta-ajatuksessa korostetaan arvoina esimerkiksi yksilöllisyyttä, (erilaisuuden hyväksymistä,) lapsilähtöisyyttä positiivisuutta ja omatoimisuutta. Miten nämä arvot näkyvät (tämä arvo näkyy) ohjaustyössäsi?

Tutkimuslupahakemus

11.5.2012

Sanna Järvenpää
 Satakunnan ammattikorkeakoulu
 XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
 XXXXXXXXXXXXXXX

Varhaiskasvatuspäällikkö
 Ritva Välimäki
 Päivähoitotoimisto
 puh. XXXXXXXXXXXXXXX

Hakija Sanna Järvenpää
 Satakunnan ammattikorkeakoulu
 Sosiaalipedagoginen lapsi- ja nuorisotyö
 Aloitusvuosi 2009
 Suunniteltu valmistumisvuosi 2012

Opinnäytetyön ohjaava opettaja Kirsi-Leena Frigren, XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Opinnäytetyö Opinnäytetyöni aiheena on Varhaiskasvatussuunnitelman merkitys lastentarhanopettajan ohjaustyössä. Työni on laadullinen tutkimus ja kerään siihen tietoa haastattelemalla 7 porilaista lastentarhanopettajaa.

Opinnäytetyön tavoitteet Opinnäytetyöni tavoitteena on selvittää, mitä ohjaustyö on ja miten Porin kaupungin ja päiväkodin oman varhaiskasvatussuunnitelman arvoja ja näkökulmia toteutetaan käytännön ohjaustyössä. Tutkin myös, mitkä seikat vaikuttavat lastentarhanopettajan ohjaustyöhön.

Ystävällisin terveisin,

Sanna Järvenpää

*Hyväksyn 15.5.2012
 Ritva Välimäki*